قەڵای بێ دیوار: بۆچی هاوسەرگیری لە سەردەمی ئەمڕۆدا پێویستی بە جیابوونەوەیە لە سێبەری «ماڵی باوک»؟ نووسینی: کارزان عزیز

کاتێک لە کۆمەڵگەکەماندا چاوێک بەسەر پرۆسەی هاوسەرگیریدا خشاندن، زۆر جار هۆشی پێویست ناچێتە سەر قووڵایی و قەبارەی ڕاستەقینەی ئەم بڕیارە گەورەیە. خێزان و کەسوکار بە شێوازێکی نەریتی، هاوسەرگیری تەنها وەک ئاهەنگێکی گەورە، گۆڕینی ژوورێک، یان زیادکردنی کورسییەک لەسەر سفرەی ماڵی باوک دەبینن. بەڵام کاتێک سەیری واقیعی تاڵی ئەو ماڵە نوێیانە دەکەین کە پاش چەند مانگێک یان ساڵێک تووشی لەرزین، ناکۆکیی قووڵ و لەبەرپێچبوون دەبن، بۆمان دەردەکەوێت کە کێشەکە زۆر قووڵترە؛ کێشەکە لە نەبوونی تێگەیشتنێکی ڕاستەقینەدایە بۆ چەمکی «سەربەخۆیی خێزانی».
لە ژیانی ڕۆژانەماندا دەبینین کە زۆر جار گەنجان پێش ئەوەی ئامادەیی دەروونی، ئابووری و فیکری تەواویان هەبێت بۆ بەڕێوەبردنی قەڵایەکی سەربەخۆ، دەچنە ناو پرۆسەی هاوسەرگیرییەوە. ئەوان لەڕووی بینراو و فیزیکییەوە خانووێک پێکدەهێنن، بەڵام لە ناوەڕۆک و سیستەمی بڕیارداندا، هێشتا وەک ئەندامێکی سادەی ناو ماڵی باوکیان دەمێننەوە.
یەکەم: خەڵەتاندنی ڕواڵەت؛ جیاوازیی نێوان «نیشتەجێبوون» و «سەربەخۆیی»
یەکەم هەڵەی کوشندە کە لە سەرەتای دروستبوونی خێزانی نوێدا ڕوودەدات، تێکەڵکردنی چەمکی نیشتەجێبوونە لەگەڵ سەربەخۆیی فیکری و دەروونی. کچ و کور کاتێک ماڵی سەربەخۆی خۆیان جیا دەکەنەوە، وای بۆ دەچن کە ئەرکەکە کۆتایی هاتووە و ئەوان ئیتر بڕیاردەری ژیانی خۆیانن. بەڵام لە یەکەم تاقیکردنەوەی قورسدا، یان لە کاتی سەرهەڵدانی بچووکترین کێشەی ناوماڵدا، دەردەکەوێت کە تەلەفۆن بۆ ماڵی باوک یەکەم هانابردنە.
لەم حاڵەتەدا، بچووکترین کێشە، پێش ئەوەی لەنێوان هاوسەرەکاندا بمێنێتەوە و لەسەر مێزی گفتوگۆی تایبەت یەکلایی ببێتەوە،

دەگوازرێتەوە بۆ دەرەوە. گواستنەوەی کێشە بۆ دەرەوەی ماڵ، بە مانای هێنانی هێزی دەرەکییە بۆ ناو ژووری نووستن؛ ئەمەش نەک کێشەکە چارەسەر ناکات، بەڵکو درزە بچووکەکە دەکاتە کەلێنێکی گەورە کە ڕۆژ بە ڕۆژ فراوانتر دەبێت.

دووەم: دەستێوەردانی خێزانی لە ژێر پەردەی «دڵسۆزی» و «خەمخۆری»دا

ئەم دۆخە دیاردەیەکی هاوبەشە لە هەردوو ڕەگەزدا، بەڵام لەو کۆمەڵگایانەی کە هێشتا فەزای خێزانیی گەورە و پێکەوەیی تێیاندا بالادەستە، ڕەهەندی توندتر بەخۆیەوە دەبینێت. دایک و باوک بە ناوی پاکی «دڵسۆزی»، «خەمخۆری» و «شارەزایی لە ژیاندا» دەست دەخەنە ناو وردەکارییەکانی ژیانی تایبەتی هاوسەرەکانەوە.

• لەسەردارەدانی فیکری: لە ژێر ئەم پەردە جوانەدا، ڕێگە بە هاوسەرەکان نادرێت فێری ئەوە ببن کە خۆیان بڕیار بدەن، هەڵە بکەن، و باجی هەڵەکانیان بدەن بۆ ئەوەی پێگەیشتن دروست بێت.

• فشاری سۆزداری: دەستێوەردانەکان هەمیشە بە ڕووکەشی توند نییە، بەڵکو زۆر جار لە ڕێگەی سۆزدارییەوە دەکرێت؛ بە شێوازێک کە هاوسەرەکان ناچار دەبن ملکەچی بۆچوونی دەرەکی بن لە ترسی ئەوەی نەوەک نازناوی «بێوەفا» یان «ناپەروەردە»یان بدرێتە پاڵ.

لە بەرامبەریشدا، لاوازیی هۆشیاریی خودی هاوسەرەکان وا دەکات کە نەتوانن هێڵێکی سوور و ڕوون دابنێن. ئەوان نازانن چۆن سنوورێک لە نێوان ڕێزگرتنی بەپێنای دایک و باوک و پاراستنی سەربەخۆیی تایبەتی ماڵی خۆیاندا دروست بکەن.

سێیەم: جیهانی سەردەم و کاریگەریی تەکنەلۆژیا لەسەر شێوازی پەیوەندییەکان

لە جیهانی ئەمڕۆدا، خێرایی پەیوەندییەکان، سۆشیال میدیا و ئاسانبوونی گەیاندنی زانیاری، ئەم کێشەیەی هێندەی تر قووڵتر کردووەتەوە. لە جاراندا سنووری خێزان کەمێک پارێزراوتر بوو، بەڵام ئێستا بەهۆی پەیوەندیی بەردەوامی تەلەفۆنی و ئۆنلاینەوە، بچووکترین گرژیی نێوان هاوسەرەکان ڕاستەوخۆ دەگاتە دەستی دایک و باوک پێش ئەوەی کێشەکە تەنانەت سارد بێتەوە.

هاوسەرە گەنجەکان لەم سەردەمەدا تووشی جۆرێک لە دووفاقیی دەروونی دەبن؛ لەلایەکەوە لەڕووی فیکرییەوە بانگەشەی مۆدێرنیتە و سەربەخۆیی دەکەن، و لەلایەکی تریشەوە لە کاتی تەنگانەدا، تەواوی بڕیارەکانیان دەبەستنەوە بە ڕەزامەندی یان قەناعەتی کەسانی دەرەوەی ماڵەکە. ئەم تێکەڵبوونە بەردەوامە، وەک پەتێکی ناسک وایە کە هێندە ڕادەکێشرێت تا دەپچڕێت.

چوارەم: چۆن دەتوانین قەڵای خێزان لە داڕمان بپارێزین؟
بۆ ئەوەی ماڵی نوێ نەکەوێتە ژێر کاریگەریی داڕمانی بەردەوام، پێویستە هەنگاوی پراکتیکی، عەقڵانی و بوێرانە بگیرێنە بەر:

1. ڕێککەوتنی ناوماڵ و هێڵە سوورەکان: پێویستە هەر لە سەرەتای بنیادنانی ژیانەوە، هاوسەران لەسەر ئەوە کۆک بن کە کام بابەت و کێشە تایبەتە بە خۆیان و کەسی تر بۆی نییە تێیدا بدوێت.
2. چارەسەر لە چواردیواری ماڵدا: هەر کێشە و قەیرانێک، هەرچەندە گەورەش بێت، دەبێت لەسەر مێزی گفتوگۆی هاوبەشی نێوان خۆیان یەکلایی ببێتەوە، نەک بگوازرێتەوە بۆ دەرەوەی ماڵ.
3. پاراستنی سنووری تەندروست: ڕێزگرتن و خۆشەویستی بۆ دایک و باوک ئەرکێکی بنەڕەتییە، بەڵام دەستتێوەردان لە بڕیارە تایبەتەکانی خێزانی نوێ هێڵێکی سوورە؛ تێکەڵنەکردنی ئەم دووانە کلیلی ڕاستەقینەی ئارامییە.

دەرەنجام
هاوسەرگیری سەرکەوتوو تەنها بە ئاهەنگ، ڕواڵەت و خانووی گەورە سەرکەوتوو نابێت، بەڵکو پێویستی بە پێگەیشتنی تەواوی دەروونی، سەربەخۆیی فیکری و بوێری لە پاراستنی تایبەتمەندییەکان هەیە. کاتێک هاوسەران فێری ئەوە دەبن کە چۆن قەڵای خێزانەکەیان لە دەستتێوەردانی دەرەکی بپارێزن و سنوورەکان بە جوانی ڕابگرن، لەو کاتەدا دەتوانن چاوەڕوانی ئارامی، سەقامگیری و بەردەوامی بن. تەنها لەم ڕێگەیەوە دەکرێت بناغەی داهاتوویەکی تەندروست بۆ خۆیان و نەوەکانی داهاتووش دابنرێت.

قسەکردن لەسەر بێدەنگی؛ کەی

میدیا بووە هۆکاری کوشتنی بیرکردنەوە؟.. کارزان عزیز عبدالراحمن

هەمووومان لەو ساتە تەنیاییانەی کە مێشکمان پڕە لە پرسیار، هەست بەوە دەکەین کە بیرکردنەوەی مرۆڤ و زمانەکەی چ پەیوەندییەکی ئاڵۆزیان هەیە. بەڵام ئەمڕۆ، کاتێک سەیری میدیای کوردی و جیهانی دەکەم، پرسیارێکی گەورەتر دێتە پێشەوە: ئایا ئێمە هێشتا بە ڕاستی بیر دەکەینەوە، یان میدیا وشەکانی خستووەتە دەممانەوە و وا دەزانین ئەوە بیرکردنەوەی خۆمانە؟

١. کاتێک میدیا دەبێتە "مێشک" دووەم

مێژووی فەلسەفە، لە سۆقراتەوە تا ئەفلاتون، پێی دەوتین بیرکردنەوە "گفتوگۆی نهێنیی دەروون لەگەڵ خۆی"یە. سۆقرات دەیوت: بیرکردنەوە دادگایەکە لە ناوەوەی خۆت. بەڵام کەی میدیا هاتە ناو ئەم دادگایەوە؟ ئەمڕۆ میدیا تەنها ئامرازێکی گواستنەوەی هەواڵ نییە، بەڵکو بووەتە "مێشکێکی کرێ".

ئێمە لە سەردەمێکدا دەژین کە میدیا پێش ئەوەی بیر بکەینەوە، بۆمان دیاری دەکات چی بڵێین. کاتێک سۆشیالمیدیا و کەناڵەکان بە خێراییەک کە ئاگامان لێی نییە وشەکانمان بۆ دەڕێژن، بیرکردنەوە ڕاستەقینەکەمان "دەخنکێت". ئێمە لە ڕاستیدا قسە ناکەین، تەنها وشەکانی میدیا دووبارە دەکەینەوە. ئەمە ئەوەیە کە ئەفلاتون پێی دەوت "دیالۆگی بێدەنگ"؛ بەڵام ئێستا میدیا ناهێڵێت ئەو بێدەنگییە هەبێت تا ئێمە لەگەڵ خۆمان قسە بکەین.

٢. ئۆگستین و ئەو هەستانەی میدیا ناتوانێت بیانبینێت

قەشە ئۆگستین باسی "کلامی ناوەکی" دەکرد؛ ئەو هەستە قووڵانەی کە وشە شک نابەن بۆ وەسفکردنیان. خۆشەویستی، ئازار، تێڕامان لە مانای ژیان. بەڵام میدیای ئەمڕۆ چی دەکات؟ هەموو شتێک بە "وشە" و "مانشێت" و "لایک" و "شەیر" دەپێوێت.

میدیا هەموو ئەو هەستە قووڵ و بێدەنگانەی مرۆڤ دەچەمێنێتەوە و دەیانخاتە قاڵبێکی بازرگانییەوە. کاتێک تۆ ئازارت هەیە، میدیا دەیەوێت بە وشەیەک بۆت کورت بکاتەوە تا "کلیک"ێک بۆ ئەو پەیجە بکەیت. میدیا نایەوێت تۆ بێدەنگ بیت، چونکە لە بێدەنگیدا، بیرکردنەوەی ڕاستەقینە دروست دەبێت. میدیا دەیەوێت تۆ بەردەوام قسە بکەیت، تەنانەت ئەگەر قسەکانیشت هیچ مانایەکیان نەبێت.

٣. زمان؛ عەینەکێک یان زیندانێک؟

هومبۆڵت دەیوت زمان عەینەکی جیهانبینیی ئێمەیە. بەڵام ئایا میدیا ئەمڕۆ ئەم عەینەکەی بە "ڕەش" نەکردوین؟ کاتێک میدیا بەردەوام وشەی "دڵەڕاوکێ"، "کێشە"، "سیاسەت" و "جەنگ" بەکاردێنێت، ئایا ئێمە دەتوانین بە شێوەیەکی تر بیر بکەینەوە؟

میدیا زمانی ئێمەی "هەژار" کردووە. کاتێک زمان هەژار بوو، بیرکردنەوەش هەژار دەبێت. ئێمە ئێستا لە زیندانێکی زمانییداین کە میدیا دروستی کردووە. وشەگەلێکی دیاریکراو بەردەوام دووبارە دەبنەوە، تا ئەو ڕادەیەی وا هەست دەکەین بیرکردنەوەکانمان لە چوارچێوەی ئەو پەیجانە دەرناچن. ئەمە ڕەخنەی سەرەکیی منە: میدیای ئەمڕۆ نەک تەنها زمانەکەی گۆڕیوین، بەڵکو بیرکردنەوەکانیشی تەم و مژاوی کردووە.

٤. ئایا مێشکی مرۆڤ بۆ میدیا دروست بووە؟

چۆمسکی باسی "ڕێزمانی گشتی" توانای سروشتیی مرۆڤ بۆ زمان دەکات. بەڵام سەیری ئەوە بکەن میدیا چۆن ئەم توانایە "سڕ" دەکات. مێشکی مرۆڤ پێویستی بە پشوو هەیە بۆ ئەوەی بیر بکاتەوە، بەڵام میدیا بە "ژاوەژاو" بۆشاییەکانی مێشکی پڕ کردووەتەوە.

لە کۆتاییدا، کاتێک دەپرسم بیرکردنەوە قسەکردنە یان قسەکردن بیرکردنەوەیە؟ وەڵامەکەم بۆ ئەوە ئەمەیە: ئەگەر میدیا ڕێگەت لێ دەگرێت کە بە بێ دەنگی بیر بکەیتەوە، ئەوا تۆ چیتر بیر ناکەیتەوە؛ تۆ تەنها "بەرهەمی میدیایی". قسەکردن کاتێک بیرکردنەوەیە کە لە ناخی خۆتەوە بێت، نەک لە ستۆدیۆکانەوە.

بانگەوازێک بۆ خوێنەران: با جارێکیش بێت، بێدەنگ بین. با باوەڕ بەو مانشێتانە نەکەین کە دەیانەوێت مێشکمان کۆنتڕۆڵ بکەن. بیرکردنەوە پێویستی بە زمانە، بەڵام زمانێک کە خۆت دات ڕشتووە، نەک زمانێک کە بۆیان بێت داتاشیوە. میدیا دەتوانێت هەواڵت پێ بدات، بەڵام هەرگیز ناتوانێت لە جیاتی تۆ "مانای ژیان" دروست بکات. ئەگەر ڕێگەت نەدەین بیر بکەینەوە، ئەوا بێگومان دەبین بەو بوونەوەرانەی کە تەنها قسە دەکەن، بێ ئەوەی بزانن چی دەڵێن.

نووسینی: کارزان عزیز عبدالراحمن
قوتابی زانکۆ

خوێندنەوەیەکی فەلسەفی بۆ چەمکی "خوا" لە نێوان پێویستیی بوون و وێناکردنی مرۆیی.. کارزان عەزیز عەبدولڕەحمان

پێشەکی

پرسیاری "خوا چییە؟" و "بۆچی ئەم چەمکە لە ئەقڵی مرۆڤدا دروست بووە؟" بێگومان دێرینترین و ئاڵۆزترین پرسیارە کە مرۆڤ لە مێژووی هزری خۆیدا ڕووبەڕووی بووەتەوە. ئەمە تەنها پرسیارێکی ئایینی نییە، بەڵکو پرسیارێکی فەلسەفیی قووڵە کە دەیەوێت لە سنوورەکانی بوون و هۆشیاریی مرۆڤ تێبگات. مێژووی فەلسەفە، بە شێوەیەکی گشتی، بەردەوام لە نێوان "سەلماندنی خوا وەک هۆکارێک" و "ڕەخنەگرتن لێی وەک وێنایەکی مرۆیی"دا هاتوچۆ دەکات.

١. فەلسەفەی یۆنانی؛ دەستپێکی گەڕان بەدوای هۆکاردا یۆنانییەکان یەکەم کەسان بوون کە خواپەرستییان لە چوارچێوەی ئەفسانەوە گواستەوە بۆ ناو لۆژیک. ئەفلاتون لە فەلسەفەکەیدا، جیهانی مادی وەک سێبەرێک دەبینێت و "خێرە سەرەکییەکە" وەک مەرجەعی ڕەهای هەموو بوون و جوانییەک دەناسێنێت. لای ئەفلاتون، خوا ئەو سەرچاوە بێخەوشەیە کە ڕۆح پێش هاتنە ناو جەستە ئاشنای بووە.

لە بەرامبەردا، ئەرستۆ بە لۆژیکێکی میکانیکییەوە دەچێتە ناو بابەتەکەوە. ئەو دەڵێت هەر جووڵەیەک لەم گەردوونەدا پێویستی بە هۆکارێکە، و چونکە ناکرێت ئەم زنجیرەیە تا هەتاهەتایە بەردەوام بێت، دەبێت "جووڵێنەرێکی نەجووڵاو" هەبێت. ئەم جووڵێنەرە نەک وەک خودایەکی ئایینی، بەڵکو وەک ئامانجی کۆتایی و کێشکردنێک هەموو بوون بەرەو لای خۆی ڕادەکێشێت.

٢. سەردەمی ڕۆشنبیری و هەوڵەکانی سەلماندن لە سەردەمی مۆدێرندا، دیکارت لە ڕێگەی "کۆجیتۆ"وە (من بیردەکەمەوە، کەواتە من هەم) هەوڵی دا بوونی خوا بسەلمێنێت. ئەو بە لۆژیکێکی سەیر دەڵێت: مێشکی مرۆڤی ناتەواو ناتوانێت چەمکی "تەواوەتی و بێسنووری" دروست بکات، کەواتا دەبێت بوونێکی تەواو (خوا) ئەم بیرۆکەیەی لە مێشکمدا چاندبێت.

بەڵام کانت لە ڕەخنەی ئەقڵی پەتیدا، سنوورێکی بۆ ئەمە دانا. ئەو پێی وایە عەقڵی تیۆری ناتوانێت بوونی خوا بسەلمێنێت یان نکوڵی

لێبکات، چونکە خوا لە دەرەوەی سنووری تاقیگەیی و ئەزموونی مرۆڤە.
بەڵام کانت لە ڕەخنەی ئەقڵی کردەيیدا ڕێگەیەکی تری دۆزی□ی□وە: باوەڕ بە خوا پێویستییەکی ئەخلاقییە. ئەگەر دادپەروەریی کۆتایی نەبێت، ئەوا سیستەمی ئەخلاقی مانای نامێنێت. کەواتە خوا لای کانت، نەک بەڵگەیەکی لۆژیکی، بەڵکو گەرەنتییەکە بۆ مانای ئەخلاقی.
٣. ململانێی سەدەی نۆزدەیەم؛ لە هێگڵەوە تا نیچە هێگڵ خوای وەک "ڕۆحی ڕەها" بینی، کە لە ڕێگەی مێژوو و مێشکی مرۆڤەوە خۆی دەناسێتەوە. بەڵام کیرکەگارد دژ بەم ڕێڕەوە وەستایەوە. ئەو پێی وایە خوا بە لۆژیک نادۆزرێتەوە، بەڵکو پێویستی بە "پەڕینی باوەڕ"ە. واتا□ کات□ک مر□ق ل□ بەردەم دڵەڕاوکێی بوون و نامۆیيدا دەمێنێتەوە، بڕیارێکی ئازایانە دەدات کە باوەڕ بهێنێت.
لە لایەکی ترەوە، نیچە بە وتەی "خوا مردووە"، ڕەخنەیەکی ڕادیکاڵی گرت. مەبەستی نیچە ئەوە نەبوو خوا بە واتای لیتراڵی (ڕاستییو□خ□) مردبێت، بەڵکو مەبەستی ئەوە بوو کە لە کۆمەڵگەی مۆدێرندا، چیتر خوا وەک بنەمایەکی مێتافیزیکی بۆ واتا بەخشین بە ژیان پێویست نییە. نیچە پێی وایە مر□ق خوا وەک قەڵغانێک دروست دەکات بۆ ئەوەی بەرگەی لاوازی و ترسی خۆی بگرێت.
٤. سارتەر و ئازادی ڕەهای مر□ق سارتەر لە سەدەی بیستەمدا بە کورتی گوتی: "بوون پێش ماهییەت د□□ت". ئەگەر خوا هەبوایە، ماهییەتی مر□ق پ□شوەختە دیاری دەکرا. بەڵام مر□ق س□رەتا دێتە بوون و دواتر خۆی خۆی دروست دەکات. بۆیە ئازادی ئێمە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی خوایەک نییە بڕیارمان بۆ بدات. چەمکی خوا لای سارتەر تەنها پڕۆژەیەکی دەروونییە بۆ ئەوەی مر□ق ل□ بەرپرسیارێتی و ئازادیی خۆی ڕابکات.
٥. دەرەنجام؛ خوا بۆچی مایەوە؟ لە کۆتاییدا، فەیلەسووفانی شیکاری وەک بێرتڕاند ڕاسڵ بە توندی ڕەخنەیان لە بەڵگەکان گرت و گوتیان باری بەڵگە لەسەر بانگەوازکەرە. بەڵام سەرەڕای ئەم ڕەخنانە، چەمکی خوا هێشتا وەک پێویستییەک ماوەتەوە:

- پێویستی لۆژیکی: وەک هۆکاری یەکەمی بوون.
- پێویستی مێتافیزیکی: وەک بنەمایەکی ڕەها بۆ تەواوەتی.
- پێویستی ئەپیستەمۆلۆژی: وەک ئام□ژ□یەک بۆ ئەوەی کە ژیان و بەهاکانمان مانایەکی قووڵتریان لە پشتەوەیە.

بە کورتی، خوا لە مێژووی فەلسەفەدا، یان وەک "سەرچاوەی بوون" سەیر کراوە، یان وەک "پڕۆژەیەکی خۆپارێزی" بۆ دابینکردنی مانا. ئەم گفتوگۆیە هێشتا بە کراوەیی ماوەتەوە و هەر مرۆڤێک لە دیدگای خۆیەوە ئەم پرسیارە گەورەیە شیدەکاتەوە.

لە کۆمێنتی پڕ لە سۆزەوە بۆ داهاتی دارایی: پابلۆ کورد چۆن مۆدێلی بازرگانی گۆڕی؟.. کارزان عزیز عبدالراحمن

لە بەشی یەکەمدا باسمان لەوە کرد کە پابلۆ کورد چۆن وەک دیاردەیەک دەرکەوت، بەڵام پرسیاری گرنگ ئەوەیە: ئەم "سەرنجە" چۆن دەبێتە "سەرمایە"؟ لە ئابووریی دیجیتاڵیدا، سەرنجی بینەر (Attention Economy) دراوی سەرەکییە. پابلۆ کورد تەنها کات بەسەر نابات، بەڵکو ئەو خاوەنی مۆدێلێکی نوێی بازرگانییە کە لەسەر بنەمای بەشداریی ڕاستەوخۆ (Gift & Interaction) بنیات نراوە.

گۆڕینی سۆز بۆ داهات:

سیستەمی دیارییەکانی تیکتۆک (Gifts) لە ڕایقەکاندا، گۆڕانکارییەکی بنەڕەتییە لە پەیوەندیی نێوان هونەرمەند و هەوادار. لە ڕابردوودا بینەر تەنها کڕیاری بەرهەمێک بوو، بەڵام لێرەدا بینەر دەبێتە "بەشداربوو" لە دروستکردنی داهاتی کارەکتەرەکەدا. پابلۆ کورد بە فێربوونی وردەکارییەکانی ئەم سەکۆیە، توانیویەتی ئەم پەیوەندییە سۆزدارییە بکاتە سەرچاوەی داهات.

شکاندنی دیواری نێوان ژیانی تایبەت و گشتی:

ئەوەی پابلۆ کورد جیا دەکاتەوە، تێکەڵکردنی ژیانی ڕۆژانەیەتی لەگەڵ نمایشکردن. ئەو دەزانێت چۆن "تایبەتمەندی" خۆی وەک بەرهەمێک بەکاربهێنێت. ئەمە جۆرێکە لە "شفافیەتی دەستکرد"؛ بینەر هەست دەکات هەموو شتێک دەزانێت، لەکاتێکدا ئەوە تەنها ئەو بەشەیە کە کارەکتەرەکە دەیەوێت نیشانی بدات. ئەمەش فۆڕمێکی زیرەکانەی میدیاییە بۆ هێشتنەوەی جەماوەر بە پابەندبوو.

متمانەی دیجیتاڵی و کاریگەریی بازرگانی:

کاتێک کارەکتەرێک دەبێتە "ئینفلوێنسەر"، متمانەی هەوادارانی بۆ ئەو دەبێتە گرنگترین ئامرازی مارکێتینگ. براندەکان ئیتر

نایانەوێت تەنها ڕیکلامی کلاسیکی بکەن، بەڵکو دەیانەوێت لە ڕێگەی کەسایەتییەکەوە قسە بە گەنجان بکەن کە وەک خۆیان بیر دەکاتەوە. پابلۆ کورد نموونەی ئەو کەسەیە کە بووەتە پردی پەیوەندی نێوان بەرهەمەکان و کۆمەڵگەی گەنجان، بەبێ ئەوەی هەست بە “بازرگانیبوونی” ڕیکلامەکە بکرێت.

داهاتووی دیاردەکە و کاریگەرییە کۆمەڵایەتییەکان

(پاش پابلۆ کورد؛ بەرەو کام ئاڕاستە؟ لێکەوتە کۆمەڵایەتییەکانی ناوبانگی خێرا)

لە کۆتایی ئەم زنجیرەیەدا، پێویستە لەسەر لایەنە قوڵتر و بەردەوامەکانی ئەم دیاردەیە بوەستین. ئایا پابلۆ کورد تەنها سەرەتایەکی نوێیە بۆ نەوەیەک کە دەیانەوێت بە خێرایی ناوبانگ بەدەستبهێنن؟
ململانێی نەوەکان و گۆڕانی بەهاکان:
ئەم جۆرە ناوبانگە ڕەنگدانەوەی گۆڕانکارییە لە بەها کلتورییەکانی کۆمەڵگەی کوردی. کاتێک گەنجان پابلۆ کورد وەک “پاڵەوان” یان “کەسایەتی کاریگەر” دەبینن، ئەمە نیشانەی ئەوەیە کە پێوەرەکانی سەرکەوتن گۆڕاون. چیتر بڕوانامەی ئەکادیمی یان خزمەتی درێژخایەن مەرج نییە بۆ ناوبانگ، بەڵکو “دەرکەوتن و خێرایی” جێگەی گرتووەتەوە.
مەترسییەکانی “ناوبانگی خێرا”:
دیاردەیەک کە بە خێرایی دروست دەبێت، بە هەمان خێرایی دەتوانێت کاڵ ببێتەوە. پابلۆ کورد لە بەردەم تاقیکردنەوەیەکی گەورەدایە؛ چۆن دەتوانێت لە “تەقەندەکی کاتی” ببێتە “دیاردەیەکی بەردەوام”؟ مێژووی میدیا پڕە لەو کەسانەی کە بۆ ساتێک درەوشاونەتەوە و دواتر ون بوون. بەردەوامبوون پێویستی بە نوێگەریی بەردەوام هەیە.
ئامۆژگارییەک بۆ نەوەی داهاتوو:
پابلۆ کورد دەبێتە وانەیەک بۆ گەنجانی داهاتوو کە دەیانەوێت هەمان ڕێگا بگرن. ئایا تەنها نمایش بەسە؟ یان دەبێت ناوەڕۆکێکیش هەبێت؟ داهاتووی میدیا لە کوردستاندا ڕوو لە دیجیتاڵبوونی تەواوەتییە. میدیای کلاسیکی (تەلەفزیۆن) ناچارە خۆی لەگەڵ ئەم جۆرە کارەکتەرانەدا بگونجێنێت، چونکە ئەوان خاوەنی “ئامادەبوونی ڕاستەقینە” لە نێو شەقامی دیجیتاڵیدا.

کۆتایی گشتی:
پابلۆ کورد تەنها گەنجێک نییە لە تیکتۆک، بەڵکو ئاوێنەی

گۆڕانکارییەکی قوڵی کۆمەڵایەتییە لە کوردستاندا. ئەو سەلماندی کە دەنگ و ڕەنگی گەنجان چیتر لەلایەن دەزگاکانەوە کۆنتڕۆڵ ناکرێت. بەڵام پرسیاری گرنگ ئەوەیە: دوای ئەوەی ئەم شەپۆلە تێپەڕی، چی لە دوای خۆی جێدەهێڵێت؟ ئایا پابلۆ کورد دەتوانێت وەک کەسایەتییەکی کاریگەر بمێنێتەوە، یان تەنها یادەوەرییەکی دیجیتاڵی دەبێت؟ ئەمە ئەو پرسیارەیە کە کات وەڵامی دەداتەوە.

کێشەی “بازاڕی بچووک” و “کۆمپانیا کلاسیکییەکان”

کێشەی سەرەکی لێرەدا ئەوەیە کە کۆمپانیا گەورەکانی کوردستان هێشتا بە عەقڵییەتی کلاسیکی ڕیکلام دەکەن. ئەوان زیاتر متمانەیان بە ڕیکلامی تەلەفزیۆنی یان ڕیکلامی تەقلیدی هەیە.

بۆشایی متمانە:** کۆمپانیاکان دەترسن لەوەی ناوی براندەکەیان بەو کەسایەتییانەوە ببەستنەوە کە “تەڕندن”، چونکە ترسیان هەیە لە ناوبانگی خێرا و کاردانەوەی نەرێنی کۆمەڵایەتی.

نەبوونی “ئەجێنسی” (Agency) ی پسپۆڕ:
لە کوردستان ئەجێنسییەکی پڕۆفیشناڵ نییە کە توانای ئەم جۆرە کەسانە وەربگێڕێتە سەر “زمانی بازرگانی” بۆ ئەوەی کۆمپانیاکان قەناعەتیان پێ بێنن.

گۆڕینی “سیناریۆ” بۆ “بەرژەوەندی ئابووری”
ئەگەر ئەو کەسە توانای سیناریۆ و دەرهێنانی هەیە، نابێت چاوەڕێی سپۆنسەر بێت، بەڵکو دەبێت خۆی “مۆدێلی بازرگانی” بۆ دروست بکات:
بەرهەمهێنانی ناوەڕۆکی تایبەت (Branded Content):** لەبری ئەوەی چاوەڕێی سپۆنسەر بکات، دەتوانێت سیناریۆکانی خۆی بەجۆرێک دابڕێژێت کە یەکێک لە خزمەتگوزارییە ناوخۆییەکان (وەک خواردن، جلوبەرگ، یان تەکنەلۆژیا) بە ناڕاستەوخۆ تێیدا ڕەنگ بداتەوە.
سەربەخۆیی دارایی لە ڕێگەی “کۆمەڵگە”: لە جیاتی سپۆنسەری گەورە، دەتوانێت پشت بە سیستەمی (Subscription) یان فرۆشتنی بەرهەمی تایبەت بە براندی خۆی ببەستێت. کاتێک خاوەنی هەوادارێکی زۆریت، چیتر پێویستت بە کۆمپانیای دەرەکی نییە، بەڵکو دەتوانیت خۆت بیت بە کۆمپانیا.
پردی نێوان “هونەر” و “بازرگانی”
ئەو کەسەی سیناریۆ و دەرهێنانی دەزانێت، دەبێت ئەم هەنگاوانە بنێت بۆ ئەوەی سپۆنسەر بەلای خۆیدا ڕابکێشێت:

1. **داتاکان:** پێشکەشکردنی داتای ڕاستەقینە بە کۆمپانیاکان (کە سەیری دەکات؟ تەمەنیان چەندە؟ کوێ دەژین؟). کۆمپانیا بە ژمارە قەناعەت دەکات نەک بە بینینی ڤیدیۆ.
2. **خۆبەراوردکردن:** دەبێت دیزاینی بازرگانیی خۆی بگۆڕێت. پێویستە نیشان بدات کە سیناریۆکانی دەتوانێت فرۆشتنی براندێک زیاد بکات.
3. **تیم: ** ئەگەر خۆی دەرهێنەرە، پێویستی بە "بەڕێوەبەرێکی بازرگانی" (Manager) هەیە کە تەنها کاری ڕاکێشانی سپۆنسەر و بەبازاڕکردنی بێت.

ئایا پێتوایە پابلۆ کورد یان هاوشێوەکانی، دەتوانن لە قۆناغی "کەسایەتی سۆشیال میدیا" تێپەڕن و ببن بە "خاوەن کار" (Entrepreneur)؟

کێشەی "بۆشایی پیشەیی": بۆچی بەهرەی سیناریۆ بە تەنیا بەس نییە؟

لە جیهانی ئەمڕۆدا، **بەهرەی هونەری (Artistic Talent)** تەنها ٥٠٪ی هاوکێشەکەیە، ٥٠٪ەکەی تری **بەڕێوەبردن و بازاڕسازییە (Management & Marketing)**. پابلۆ کورد یان هەر کەسێکی تر کە سیناریۆی فیلمی هەیە، ڕووبەڕووی چەند بەربەستێک دەبنەوە:
کەمیی کۆمپانیاکانی بەرهەمهێنانی ناوەڕۆک (Production Houses):**
بەداخەوە، لە کوردستان کەمتر دەزگایەک هەیە کە کار بە "دیزاینی بەهرە" بکات. زۆربەی سپۆنسەرەکان تەنها بەدوای "ناوبانگی ئامادە" دەگەڕێن (واتە ئەوانەی ناوبانگیان هەیە، نەک ئەوانەی بەهرەیان هەیە). ئەمە وادەکات ئەو کەسانەی سیناریۆی بەهێزیان هەیە، نەتوانن بچنە ناو سیستەمەکەوە.
نەبوونی "پردی پەیوەندی" (The Missing Link):
کێشەی پابلۆ کورد یان هاوشێوەکانی ئەوە نییە کە "کەس نییە دەستی بگرێت"، کێشەکە ئەوەیە **"زمانی گفتوگۆ"** لە نێوان خاوەن بەهرە و خاوەن سەرمایەدا جیاوازە.
خاوەن بەهرە** بە زمانی "دابەنین، سیناریۆ، هونەر" قسە دەکات.
خاوەن سەرمایە (سپۆنسەر)** بە زمانی "قازانج، ژمارەی بینەر، ڕیکلام، فرۆشتن" قسە دەکات.
تا ئەو کاتەی کەسێک نەبێت ئەم دوو زمانە یەک بخات، سپۆنسەر ناتوانێت بڕوا بەوە بکات کە خەرجکردنی پارە لەسەر سیناریۆیەک، داهات بۆ ئەو دەگەڕێنێتەوە.
متمانەکردن بە پڕۆژەی گەورە:
سپۆنسەرەکان لە کوردستان زۆر کات لە پڕۆژەی هونەری دەترسن، چونکە

تەچووی فیلم یان زنجیرە بەرزە و قازانجی خێرای نییە. ئەوان پێیان باشە پارە لە "ڕیکلامی خێرا" خەرج بکەن نەک لە "بەرهەمی هونەری درێژخایەن".

چۆن دەست بە گیرانی "پابلۆ کورد" دەکرێت؟ (چارەسەری پراکتیکی)

ئەگەر ئەو کەسە سیناریۆی فیلمی هەیە و بەتوانایە، نابێت چاوەڕێی ئەوە بێت کۆمپانیایەک وەک "خێرخوازی" دەستی بگرێت. دەبێت بەم شێوەیە کار بکات:
کورتە فیلمی وێب (Web Series):
لەجیاتی چاوەڕێی بودجەی زەبەلاح بۆ فیلم، با بە پارەیەکی کەم و کوالیتییەکی بەرز لەسەر تیکتۆک یان یوتیوب دەست بە بەرهەمهێنانی کورتە فیلم بکات. کاتێک بەرهەمەکە بینرا، سپۆنسەر خۆی دێتە پێش.
پێشکەشکردنی "پلانی بازرگانی" (Business Pitch):
کاتێک دەچێت بۆ لای سپۆنسەر، نەڵێت "سیناریۆم هەیە"، با بڵێت "ئەم سیناریۆیە وادەکات براندەکەت بگاتە ٥٠٠ هەزار گەنج".
بەرهەمهێنانی هاوبەش (Co-Production):
ئەگەر سپۆنسەرێک نابینێت، دەتوانێت لەگەڵ کەسانی تر (وەک وێنەگر یان مۆنتاژکار) بەشداربن و پڕۆژەکە بە هاوبەشی دروست بکەن.
**ئایا پێتوایە لە کوردستاندا ژینگەیەک هەیە کە دەرهێنەر و سیناریۆنووسێکی لاو بتوانێت بەبێ بوونی "واستە" یان "ناسیاوی"، تەنها بە پشت بەستن بە بەهرەی خۆی بێتە پێشەوە؟

خاڵی کۆتایی: لە نێوان "سیمای دیجیتاڵی" و "بەهرەی ڕاستەقینە"
لەکۆتاییدا، پابلۆ کورد تەنها ناوی گەنجێک نییە لەسەر شاشەی مۆبایلەکان، بەڵکو سیمبولێکە بۆ گۆڕانکارییەکی گەورە لە جیهانی میدیا و بەهرە لە کوردستاندا. ئەو دەریخست کە "سەردەمی دەرفەتە چاوەڕوانکراوەکان" کۆتایی هاتووە و ئێستا "سەردەمی دەرکەوتنی تاکەکەسییە".
سەبارەت بەو بەربەستەی کە باسی کرد، واتە
(بوونی بەهرەی سیناریۆ و دەرهێنان لە بەرامبەر نەبوونی سپۆنسەر و دەستگیرۆیی)، ئەوە وانەیەکی گەورەیە بۆ نەوەی نوێ:
دەستگیرۆیی لە دەرگای خەڵکەوە نایەت، بەڵکو لە دەرگای "ئەنجام"ەوە دێت: سپۆنسەرەکان لە کوێوە بێن؟ لەو شوێنەوە دێن کە بینەر هەیە. کاتێک بەهرەیەکت هەیە، مەرج نییە چاوەڕێی کۆمپانیای گەورە بکەیت؛ بەڵکو دەبێت بە دروستکردنی ناوەڕۆکی بەهێز، خۆت ببی بەو پردە بۆ ئەوەی بازرگانەکان ناچار بن بیر لە هاوکاریت بکەنەوە.

سیناریۆ بەبێ پلاتفۆرم تەنها نووسینە: بەهرەی پابلۆ کورد و هاوشێوەکانی لە سیناریۆدا، کاتێک دەبێتە "سەرمایە" کە لەگەڵ دیجیتاڵکردنی تەواوەتی یەکبگرێت. بازاڕی ئەمڕۆ چیتر چاوەڕێی پاڵەوانێکی بەدەنگ ناکات، بەڵکو بەدوای ئەو کەسەدا دەگەڕێت کە دەزانێت چۆن چیرۆکەکەی دەفرۆشێت.

دەرەنجامی کۆتایی:

پابلۆ کورد(paplo kurd) دەبێت بزانێت کە "ناوبانگی خێرا" خاڵی دەستپێکە، نەک خاڵی کۆتایی. ئەگەر بتوانێت ئەو توانایەی لە سیناریۆ و دەرهێناندا هەیەتی، لە ناو ئەو شێوازە نوێیەی میدیا تێکەڵ بکات، ئەوا لە **"تڕێندێکی کاتی"**ـیەوە دەبێت بە "دەرهێنەرێکی خاوەن براند".

ئەمە لە بەردەم قۆناغێکداین کە بەهرە بەتەنیا بەس نییە، بەڵکو "بەهرەی بەبازاڕکراو" کلیلی سەرکەوتنە. کۆتایی ئەم چیرۆکە لای پابلۆ کوردە؛ ئایا ئەو وەک کارەکتەرێک دەمێنێتەوە، یان وەک بەرهەمهێنەرێکی داهێنەر خۆی دەسەلمێنێت؟ کات وەڵامی ئەمە دەداتەوە.

کارزان عزیز عبدالراحمن

جەستەی کچە کوردەکەی ڕۆژئاوا و تەرمی کچە گەشتیارەکەی کەربەلا.. کارزان عزیز عبدالراحمن

کاتێک مرۆڤایەتی دەبێتە کەرەستەیەکی دیپلۆماسی

پێشەکی: جوگرافیای خوێن و پێوەری جیاوازی مرۆڤبوون

لە جیهانی هاوچەرخدا، وا وێنا دەکرێت کە مافەکانی مرۆڤ و بەهای گیانی مرۆڤەکان یەکسانن و بەپێی ڕەگەز، نەتەوە یان جوگرافیا ناگۆڕێن. بەڵام واقیعی سیاسی و کۆمەڵایەتی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست

و بە تایبەت لە هەرێمی کوردستان، پێچەوانەی ئەم بنەما ئەخلاقییەمان پێدەڵێت. کاتێک سەیری دوو ڕووداوی هاوشێوە یان هاوتەریب دەکەین-مردن یان کوژرانی کچێکی کوردی هاوزمانمان لە ڕۆژئاوای کوردستان بەهۆی دەستدرێژی یان جەنگەوە، لە بەرامبەر خنکانی کچێکی گەشتیاری عەرەبی خەڵکی کەربەلا لە سەرچاوەی ئاوی زەڵم-دەبینین کە چۆن دەزگا فەرمییەکان، میدیاکان و تەنانەت کاردانەوەی دامەزراوەیی، تووشی دووڕووییەکی گەورە دەبن.
لێرەوە پرسیارە جەوهەرییەکە سەر هەڵدەدات: ئایا هەموو مرۆڤەکان وەک یەک مرۆڤن؟ یان بەهای مرۆڤبوون لەم ناوچەیەدا بەپێی بەرژەوەندیی دیپلۆماسی، ڕێککەوتنی بازرگانی و هاوسەنگیی هێز لە نێوان پایتەختەکاندا دیاری دەکرێت؟

تەوەرەی یەکەم: تەرمی ڕوقییە وەک پردێکی دیپلۆماسی لە نێوان سلێمانی و بەغداد

کچێکی تەمەن ١١ ساڵانی خەڵکی کەربەلا بە ناوی ڕوقییە لە ئاوی زەڵمدا دەخنکێت. گەڕان بەدوای تەرمەکەیدا ١٠ ڕۆژ دەخایەنێت و دوای دۆزینەوەی، لە مەنەمەنتی پارێزگای هەڵەبجەوە بە ڕێوڕەسمێکی شایستە، فەرمی و پڕ لە میدیا بەرەو زێدی خۆی بەڕێدەکرێت. پارێزگاری کەربەلا پەیامی فەرمی دەنێرێت، سوپاسی پارێزگاری هەڵەبجە دەکات و بڕیاری سەردانی فەرمی دەدات.
لێرەدا، دامەزراوەی فەرمی لە کوردستاندا ئەم کارەساتە مرۆییە تەنها وەک ئەرکێکی ئەخلاقی نابینێت، بەڵکو دەیکاتە "پڕۆژەیەکی پەیوەندی گشتی" (Public Relations) بۆ پیشاندانی مرۆڤدۆستیی کورد بە لایەنی عێراقی، بە مەبەستی چاککردنی پەیوەندییە سیاسی و ئابوورییەکان. مرۆڤبوونی ڕوقییە لێرەدا دەبێتە خاڵی کۆکەرەوە، چونکە پشتگیرییەکی سیاسیی لە پشتە؛ ئەو کچە دەربڕی ناسنامەیەکە کە بەغدا و نەجەف و کەربەلای لە پشتە، بۆیە فەرشی سووری بۆ ڕادەخرێت و میدیاکان چرکە بە چرکەی بەڕێکردنی تەرمەکەی دەگوازنەوە.

تەوەرەی دووەم: غەریبیی کچەکەی ڕۆژئاوا؛ کاتێک کوردبوون وەک بێدەسەڵاتی دەبینرێت

لە بەرامبەردا، کاتێک کچێکی ڕۆژئاوای کوردستان (یاخود هەر پارچەیەکی تری کوردستان) دەکوژرێت، غەرق لە خوێن دەکرێت، یان ڕووبەڕووی نادادپەروەری دەبێتەوە، بێدەنگییەکی مەرگبار سەرتاپای دامەزراوە فەرمییەکان و زۆربەی میدیا سەبەرەکان دەگرێتەوە. بۆچی؟
چونکە بەرگریکردن لە کچەکەی ڕۆژئاوا هیچ دەستکەوتێکی دیپلۆماسی

بە دەسەڵاتدارانی ناوخۆ تێدا نییە. ڕەنگە تەنانەت توڕەکردنی لایەنە ناوچەییەکان یان دەوڵەتە دراوسێکانیشی تێدا بێت.
کچەکەی ڕۆژئاوا نە پارێزگارێکی هەیە لە حەسەکە یان قامیشلۆ کە بتوانێت هاوسەنگیی هێز بگۆڕێت، نە حکومەتێکی فەرمی هەیە لە بەغدا کە شایستەی داراییەکانی هەرێم فەراهەم بکات. ئەو تەنها "کوردی بەپشتوپەنایە". لێرەدا لۆژیکی دەسەڵات نیشانی دەدات کە "هاوسۆزی" تەنها بۆ ئەو کاتانەیە کە قازانجی سیاسی تێدا بێت. کچەکەی ڕۆژئاوا دەبێتە قوربانیی "بێدەنگیی پڕۆفیشناڵانە"ی سیستەمێک کە کەرامەتی مرۆڤی کوردی لە پێناو مانەوەی خۆیدا کردووەتە قوربانی.

تەوەرەی سێیەم: فەلسەفەی "ژیانی بەنرخ" و "ژیانی بێبایەخ" لای دەسەڵات

ئەم جیاکارییە فەرمییە ئەمە دەباتەوە سەر ئەو تیۆرییە سیاسییەی کە دەڵێت: دەسەڵات بڕیاردەرە لەسەر ئەوەی کە شایستەی ئەوەیە پرسەی بۆ بگێڕدرێت و کێش دەبێت لە بێدەنگیدا بمرێت. مەرگی ڕوقییە کرا بە کارەساتێکی نیشتمانی چونکە خزمەتی بە ئەجێندای "پێکەوەژیانی عەرەب و کورد" دەکرد لە ساتەوەختێکی سیاسیی هەستیاردا. بەڵام مەرگی کچەکەی ڕۆژئاوا دەشاردرێتەوە یان بایەخی پێنادرێت، چونکە هۆشیاریی نەتەوەیی و مرۆیی بەئاگا دەهێنێتەوە کە ڕەنگە بەرژەوەندییە ئابوورییەکانی حیزب لەگەڵ وڵاتانی دراوسێدا بخاتە مەترسییەوە.
ئەمە ترۆپکی نادادپەروەرییە: کاتێک دامەزراوەیەک کە پێی دەوترێت حکومەت یان ئیدارەی خۆجێیی، فرمێسکەکانی بەپێی نەتەوە و بەرژەوەندی بپێوێت. هاوسۆزی بۆ منداڵێکی خنکاو ئەرکێکی باڵای مرۆییە، بەڵام کاتێک ئەم هاوسۆزییە تەنها بۆ پێکهاتەیەکی دیاریکراو بێت و بۆ کچە هاوزمانەکەی خۆت لەولای سنوورەوە بێدەنگی هەڵبژێریت، ئیتر ناوی مرۆڤدۆستی نییە، بەڵکو ناوی "بازرگانیی سیاسییە بە فرمێسکەوە".

ئەنجامگیری: پێویستیی ڕاپەڕینی ویژدانی دژ بە دووڕوویی سیستەم

ئەم ڕووداوانە دەبنە ئاوێنەیەک کە ڕووی ڕاستەقینەی سیستەمی حوکمرانی و میدیایی لە کوردستان پیشان دەدەن. خەڵکی کوردستان هەمیشە بە سروشتی خۆیان مرۆڤدۆست بوون و هاوکاریی هەموو لێقەوماوێکیان کردووە بێ جیاوازی، بەڵام کێشەکە لە "سیاسیکردنی کارەساتەکان" دایە لەلایەن دەسەڵاتەوە.
پێویستە کۆمەڵگەی مەدەنی، ڕۆشنبیران و دەنگە ئازادەکان ئەم نادادپەروەرییە ڕەت بکەنەوە. مرۆڤ لە هەرکوێ بێت، چ لە کەربەلا

بێت و چ لە ڕۆژئاوا، پێویستە بە یەک پێوەری ئەخلاقی و مرۆیی سەیر بکرێت. کاتێک دەسەڵات تەرمی کچێک دەکاتە کەرەستەی ڕیکلامی سیاسی و کچێکی تر دەخاتە زبڵدانی بێدەنگییەوە، ئەرکی ئێمەیە کە هاوار بکەین و بڵێین: **"هەموو گیانەکان وەک یەک بەنرخن، و خوێنی هیچ مرۆڤێک لە هیی مرۆڤێکی تر سوورتر نییە."

١٨/٦/٢٠٢٦
نووسینی: [کارزان عزیز عبدالراحمن] قوتابی زانکۆ

کۆچەرێکی بێدەنگ لە ئامێزی مەقامدا؛ کامەران عومەر و نیو سەدە لە سۆز.. نووسینی: کارزان عزیز عەبدولڕەحمان

کامەران عومەر؛ دەنگێک لە ڕەنگ و ڕەسەنایەتیی گۆرانیی کوردی

لەنێو قەرەباڵغی و ژاوەژاوی دنیای هاوچەرخی موزیکدا، هەمیشە شوێنپێی ئەو داهێنەرانە بە زەقی دەمێنێتەوە کە تەسلیمی شەپۆلە خێراکان نابن و ڕەسەنایەتی دەپارێزن. نووسین لەسەر دەنگە ڕەسەنەکان، تەنیا گێڕانەوەی ژیاننامەی کەسی نییە، بەڵکو هەڵدانەوەی لاپەڕەکانی یادەوەری کۆمەڵگەیەکە کە لە ڕێگەی گۆرانییەوە عەشق و خەمەکانی خۆی ناسیوەتەوە. لەم نێوەندەشدا، ئەستەمە باس لە قۆناغە دڵنشینەکانی گۆرانیی کوردی بکرێت و ناوی هونەرمەندێک نەهێنرێت کە بە بێدەنگی هاتووە، بە هێمنی داهێنانی کردووە، و بووەتە بەشێک لە ناسنامەی ڕۆحی گوێگرانی.
هەندێک دەنگ هەن کاتێک گوێبیستیان دەبیت، تەنیا گۆرانی نین کە پێشکەش بە گوێچکەکانت دەکرێن، بەڵکو گەشتێکن بۆ ناو قووڵایی یادەوەری، عەشق و ڕەسەنایەتیدا. لە مێژووی هاوچەرخی موزیک و گۆرانیی کوردیدا، کامەران عومەر یەکێکە لەو دەنگە دەگمەن و پڕ بەسۆزانەی کە توانیویەتی بۆ چەندین دەیە ببێتە هاوڕێی تەنهایی و

کۆکەرەوەی مەیلی دڵی گوێگرانی نەوەیەکی زێڕین. ئەو هونەرمەندێکی خاوەن شێوازە، کە جێپەنجەیەکی نەسرایەوەی لە مێژووی هونەری هاوچەرخدا بەجێهێشتووە؛ بە شێوازێک کە حزووری ئەو لە ناو دڵی خەڵکدا بەستراو نییە بە دەرکەوتنی بەردەوامی میدیاییەوە، بەڵکو بەستراوە بەو ڕەسەنایەتییەی لە کارەکانیدا هەیە.

گەورەبوون لە ژینگەیەکی بنەماڵەیی هونەردۆستدا کە موزیک و شیعر تێیدا بەڕێزەوە سەیر دەکرێت، کاریگەرییەکی گەورەی لەسەر کاروانی هونەریی ئەم هونەرمەندە هەبووە. کاتێک باسی کامەران عومەر دەکرێت، ناتوانرێت ئاماژە بە براکەی، هونەرمەندی ناسراو سامان عومەر نەکرێت، کە پێکەوە وەک دوو ستوونی جیاواز خزمەتیان کردووە.

ئەوەی جێگەی سەرنجە، ئەم دوو برایە هەرچەندە لە ژێر یەک سەقف و لە یەک کاتدا ڕێگەی هونەریان گرتەبەر، بەڵام هەریەکەیان توانیان ستایل و قوتابخانەیەکی تایبەت بە خۆیان دروست بکەن؛ سامان بە شێوازە جوڵاو و مۆدێرنەکەی، و کامەران بە ستایلە کلاسیک، مەمکێژ و پڕ لە مەقامەکەی، بوونە دوو جەمسەری درەوشاوە کە تاموچێژی جیاوازیان بەخشییە گوێگری کورد.

ئەوەی کامەران عومەر لە هاوسەردەمەکانی جیا دەکاتەوە، ئەو وردەکاری و سەلیقە بەرزەیە کە لە هەڵبژاردنی تێکست و ئاوازەکانیدا بەکاریان دەهێنێت، چونکە ئەو قەت نەبووەتە بەشێک لەو شەپۆلە خێرایەی بازاڕ کە تەنیا بۆ کات بەسەربردن گۆرانی بەرهەم دەهێنن. گۆرانییەکانی کامەران لێوانلێژن لە خەمێکی شەرمن، عەشقێکی پاک و ڕەوانبێژییەکی کوردیی ڕەسەن کە ڕاستەوخۆ دەچێتە ناو ناخی مرۆڤەوە. کاتێک گوێ لە شاکارەکانی وەک “دوێنێ بیستم”، “بێزارم لێت” یان “نەکەی سەفەر کەی” دەگریت، هەست بە ئاوێتەبوونی دەنگێکی پڕ لە گەروویەکی سروشتی و ئاوازێکی دڵنشین دەکەیت، هۆکاری ئەمەش ئەوەیە کە مەقام لای ئەو تەنیا نمایشکردنی توانای گەروو نییە، بەڵکو گواستنەوەی ڕاستەقینەی هەستەکانە.

ئەم کارامەیی و شارەزاییە وایکرد کە لە کۆتاییەکانی ساڵانی نەوەدەکان و سەرەتای ساڵانی دوو هەزاردا، کە قۆناغێکی زێڕینی گۆڕانکاریی موزیکی کوردی بوو، ئەلبومەکانی کامەران عومەر ببنە وێستگەیەکی گرنگی یادەوەری. ئەلبومی “بێزارم لێت” لە ساڵی ١٩٩٨ و ئەلبومی “مەمکوژە” لە ساڵی ٢٠٠٢، تەنیا کۆمەڵە گۆرانییەک نەبوون، بەڵکو بوونە خەمڕەوێنی نەوەیەک کە لە ناو قەیران و سەختییەکانی ژیانەدا، بە دەنگی ئەو ئارامییان دەدۆزییەوە. ئەم بەرهەمانە سەلماندیان کە کاتێک هونەر لەسەر بنەمایەکی جێگیر و ڕەسەن بونیاد دەنرێت، دەتوانێت بەسەر بەربەستی زەمەندا زاڵ بێت و کۆن نەبێت.

لە کۆتاییدا دەتوانین بڵێین کامەران عومەر پاشایەکی بێ تاجی دڵی

گوێگرانی ڕەسەنی موزیکە، چونکە ب ژسەرەڕای تێپەڕینی ساڵانێکی زۆر بەسەر بڵاوبوونەوەی بەرھەمەکانیدا، ھێشتا گۆرانییەکانی لە ناو ماڵەکان، ناو ئۆتۆمبێلەکان و کۆڕ و کۆبوونەوەکاندا دەبیسترێنەوە. ئەو بە بێدەنگی و دوور لە جەنجاڵی و ڕیکلامی میدیایی، توانیویەتی پێگەیەکی ئەوتۆ بۆ خۆی مسۆگەر بکات کە مێژووی ھونەری کوردی نەتوانێت فەرامۆشی بکات. ناو و دەنگی کامەران عومەر بۆ ھەمیشە وەک سیمبولی دڵسۆزی بۆ ھونەری ڕەسەن و وەک شایەدحاڵێکی زیندووی عەشق و خەمەکانی مرۆڤی کورد بە بەرزی دەمێنێتەوە.

نووسینی : کارزان عزیز / قوتابی زانکۆ

لە سەرەتای ڕێگاوە تا لوتکەی دکتۆرا؛ من ھێشتا ھەر قوتابیی ئەو مەنارەیەم.. نووسینی: کارزان عزیز عبدالراحمن

«ھەندێک مر□ق ت□نھا وێستگەیەکن لە ژیانماندا و تێپەڕ دەبن، بەڵام ھەندێکی تر دەبنە قیبلەنما و ئاڕاستەی ژیان و داھاتوومان دەگۆڕن. لە نێوان ساڵی ٢٠١١ و تەمەنی مێردمنداڵی لە قۆناغی ٩ی بنەڕەتیدا، من لە پۆلێکدا دانیشتبووم کە تێیدا پیاوێک تەنھا زمانی کوردی نەدەوتەوە، بەڵکو بە جێپەنجە و چاکە بێپایانەکانی، ناسنامە و عەقڵی ئێمەی بونیاد دەنا؛ ئەویش مامۆستا بەختیار فاروق بوو.»

مر□ق ل□ کاروانی ژیانیدا ڕەنگە بە وێستگەی جیاوازدا تێپەڕ بێت و کەسانێکی زۆر ببینێت، بەڵام تەنھا کەمینەیەکن ئەوانەی کە مۆرکی خۆیان لەسەر بیرکردنەوە، کەسایەتی و داھاتووی مرۆڤەکە جێدەھێڵن. لەم نێوەندەدا، مامۆستا تەنھا گوێزەرەوەی زانیاری نییە، بەڵکو ئەندازیاری ڕۆح و بونیادنەری ناسنامەی قوتابییە. بۆ من، مامۆستا بەختیار فاروق، مامۆستای دڵسۆزی وانەی کوردی، دەقیقەن ئەو □وناکییە بوو کە لە قۆناغێکی گرنگی ژیانمدا ڕێگاکەی بۆ ڕووناک

کردەوە.
گەڕانەوە بۆ ساڵی ٢٠١١، بۆ من تەنها گەڕانەوە نییە بۆ دواوە، بەڵکو زیندووکردنەوەی یادەوەرییەکانی قۆناغی ٩ی بنەڕەتییە. قۆناغێک کە تێیدا مرۆڤ لە لێواری پێگەیشتندایە و پێویستی بە دەستێکی میهرەبان و عەقڵێکی مەزن هەیە بۆ ئەوەی ئاراستەی بکات.
مامۆستا بەختیار لەو کاتەدا، تەنها وانەی ڕێزمان و ئەدەبی کوردی پێ نەدەوتین، بەڵکو بە ڕەوشتە بەرزەکەی، بە حیکمەت و بەو چاکە بێپایانەی کە هەیبوو، وانەی ژیان، دڵسۆزی و چۆنێتی پاراستنی زمانی دایکی پێدەوتین. چاکە و کاریگەرییەکانی ئەو لەو سەردەمەدا ئەوەندە قووڵن، کە هەمیشە وەک قەرزێکی مەعنەوی گەورە لەسەر شانم دەمێننەوە و هەرگیز لە یاد ناکرێن.
وانەی کوردی لەلای مامۆستا بەختیار، تەنها کاتژمێرێکی ئاسایی ناو خشتەی خوێندن نەبوو؛ وێستگەیەک بوو بۆ ئاشنابوون بە جوانییەکانی زمان، ناسنامە و کولتوور. ئەو بە شێوازی پرۆفیشناڵ و پڕ لە وزەکەی، وای دەکرد کڵپەی خۆشەویستی بۆ مەعریفە لە دڵماندا داگیرسێت. ئەوەی ئەو جیا دەکاتەوە، تەنها لێهاتوویی زانستی نەبوو، بەڵکو ئەو دڵسۆزییە بێدەنگە بوو کە لە پشتی هەموو وشە و ئامۆژگارییەکانیدا هەستی پێدەکرا.
ئەمڕۆ، دوای تێپەڕبوونی ساڵانێکی زۆر بەسەر ئەو ڕۆژانەدا، کاتێک سەیری ڕێگای هاتووم دەکەم، دەبینم ئەو تۆوانەی ئەو لە ناخمدا چاندوویەتی بوونەتە بنەمای ڕوانینی من بۆ ژیان و زانست. لێرەوە بە ڕاشکاوی دەیڵێم:
پلە و پۆستە ئەکادیمییەکان هەرچەندە بەرز بن، ناتوانن شوێنی پێگەی مامۆستا بگرنەوە. من ئێستا و لە داهاتووشدا، تەنانەت ئەگەر بگەمە بەرزترین بڕوانامەی زانستی و بڕوانامەی دکتۆراش بەدەستبهێنم، هێشتا هەر بە شانازییەوە خۆم بە قوتابی بەردەستی مامۆستا بەختیار فاروق دەزانم. چونکە دکتۆرا تەنها نازناوێکی ئەکادیمییە، بەڵام “قوتابی مامۆستا بەختیار بوون” ناسنامەیەکی پڕ لە شانازییە بۆ هەمیشە. درود و ڕێز بۆ تۆ مامۆستا بەختیار فاروق، لە هەرکوێیەک بیت. سوپاس بۆ کاتەکانت، بۆ ماندووبوونت و بۆ ئەو چاکە گەورانەی کە بوونە بەشێک لە بونیادی کەسایەتی من. تۆ هەمیشە لە دڵ و یادەوەری کچ و کوڕە قوتابییەکانتدا بە بەرزی دەمێنیتەوە. کاتێک ئاوڕ لە ڕابردوو دەدەمەوە، تێدەگەم کە مامۆستا بەختیار تەنها دەقە ئەدەبییەکانی بۆ ڕاڤە نەدەکردین، بەڵکو فێری دەکردین چۆن بە قووڵی لە پشت دێڕەکان بڕوانین و بیر بکەینەوە.
ئەو لە قۆناغی ٩ی بنەڕەتیدا، هێزی وشە و نرخی ڕەسەنایەتی لە دەروونی ئێمەدا چاند؛ ڕێگەیەکی پێ نیشاندایین کە چۆن لە ڕێگەی

زمان و ئەدەبەوە ناسنامەی خۆمان بپارێزین و ببینە خاوەن دیدگایەکی سەربەخۆ لە ژیاندا. ئەم جۆرە لە پەروەردەکردن، تەنها ئەرکێکی وەزیفی نەبوو، بەڵکو پەیامێکی پیرۆزی مرۆڤایەتی بوو کە ئەو بە لێهاتوویی و دڵسۆزییەکی بێوێنەوە پێشکەشی دەکردین.
ئەو جاکە و کاریگەرییە گەورەیەی ئەو لەسەر ژیانی من جێی هێشتووە، تەنها لە چوارچێوەی پۆل و ساڵێکدا قەتیس نابێت، بەڵکو وەک ڕووناکییەک وایە کە هەمیشە لەگەڵمدا گەشە دەکات. هەر هەنگاوێکی سەرکەوتن کە لە ژیانی ئەکادیمی و پیشەیی خۆمدا بینێم، بەشێکی پشک و ماندووبوونی مامۆستا بەختیاری تێدایە. لێبڕان و دڵسۆزیی ئەو بووەتە سەرمەشق و ئیلهامبەخشم، بۆ ئەوەی لە هەر شوێنێک بم، بە هەمان ڕۆحیەتی ئەوەوە خزمەت بکەم و هەمیشە بە وەفاداری بۆ ئەو مێژووە جوانە بمێنمەوە کە ئەو بۆی نەخشاندین.
لەکۆتاییدا: مامۆستا بەختیار فاروق بۆ من تەنها ناوێک نییە لە لاپەڕەکانی ڕابردوودا، بەڵکو ڕێبەرێکی ڕۆحی و زانستییە کە ئاڕاستەی ژیانی منی گۆڕی. مرۆڤە مەزنەکان بە جێپەنجە و کاریگەرییەکانیان دەناسرێنەوە، و کاریگەریی تۆش لەسەر من، نە بە تێپەڕبوونی ساڵان کاڵ دەبێتەوە و نە بە بەدەستهێنانی بەرزترین بڕوانامەکان کۆتایی دێت. من هەمیشە وەک ئەو قوتابییەی ساڵی ٢٠١١ی قۆناغی ٩ی بنەڕەتی دەمێنمەوە کە بە سەرسامییەوە لە بەردەم گەورەیی و دڵسۆزیتدا وەستابوو. لێرەوە، بەوپەڕی شانازی و وەفادارییەوە، سەری ڕێز و نەوازش بۆ تۆ و بۆ ئەو جاکە بێپایانەت نەوی دەکەم؛ تۆ هەمیشە منارەیەک دەبیت بۆ ڕووناککردنەوەی بیر و ڕۆحم، و ناوت لە دڵمدا بە نەمری دەمێنێتەوە.

نووسینی : کارزان عزیز عبدالراحمن / قوتابی زانکۆ

لە نێوان کۆزی کچە ڕۆژئاواییەکە و کەرامەتی “حەمە

”ڕەش”دا.. کارزان عزیز عبدالراحمن

سستمی شێواوی هاوسۆزی لە کۆمەڵگەی ئێمەدا

کاتێک کچێکی ڕۆژئاوای کوردستان ڕووبەڕووی نادادپەروەری بووەوە و ئەشکەنجە درا، تەواوی شەقامی کوردی، لە زاخۆوە تا خانەقین، وێڕای میدیاکان و لایەنە سیاسییەکان هاتنە دەنگ. تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بوونە سەکۆی هاوسۆزی و هەمووان هاواریان بۆ پاراستنی شکۆی مرۆڤ و ژن دەکرد. ئەو شەپۆلە نیشتمانی و مرۆییە، نیشانەی زیندوویەتیی ویژدانی گشتی بوو. بەڵام کاتێک هەمان دڕندەیی، بە شێوازێکی جەرگبڕتر و لەسەر خاک و ماڵی خۆمان، بەرامبەر هاووڵاتییەکی باشوور بە ناوی (حەمە ڕەش) ئەنجام دەدرێت، بێدەنگییەکی سەیر و بکوژ باڵ بەسەر شەقام و میدیاکاندا دەکێشێت!

(حەمە ڕەش) تەنها لێدانی بەرنەکەوت، بەڵکو بەپێی ئەو زانیاری و ڤیدیۆیانەی بڵاوبوونەتەوە، لە ژێر سێبەری ترس و چەکدا، غەدر لە پیاوەتی و کەرامەتی کرا؛ سووکایەتییەک کە مرۆڤ ناتوانێت تەنانەت سەیری دیمەنەکانیشی بکات. پرسیارە جەوهەرییەکە لێرەدا ئەوەیە: بۆچی ویژدانی کۆمەڵگەی ئێمە بەسەر کەیسەکاندا دابەش دەبێت؟ بۆچی هاوسۆزییەکانمان “مەنتیقێکی جوگرافی یان حزبی و دەستەگەری”یان بەسەردا دەسەپێت؟

ئەم بێدەنگییە ترسناکەی بەرامبەر کەیسی (حەمە ڕەش) دەبینرێت، چەند ڕاستییەکی مەترسیدار دەسەلمێنێت:

- ترس لە هێز و چەک: کاتێک تاوانەکە لە ناوخۆدا و لە لایەن کەسانێکەوە دەکرێت کە پشتئەستوورن بە دەسەڵات یان چەک، میدیا و لایەنەکان چاوپۆشی لێدەکەن و خۆیانی لێ لادەدەن، چونکە هاوسۆزی دەربڕین لێرەدا باجی هەیە.

- کاڵبوونەوەی چەمکی هاووڵاتیبوون: ئێمە هێشتا نەبووینەتە کۆمەڵگەیەک کە کەرامەتی مرۆڤ وەک یەکەیەکی پیرۆز و یەکسان سەیر بکات، بێ گوێدانە ئەوەی قوربانییەکە کێیە و سەر بە چ چین و توێژێکە.

- میدیای ئاڕاستەکراو: سەکۆ میدیاییەکان زۆرجار ڕووداوەکان بە

ململانێی سیاسی بەکاردەهێنن؛ ئەگەر ڕووداوێک خزمەت بە ئەجێندایەکی دیاریکراو نەکات، پشتگوێ دەخرێت، تەنانەت ئەگەر گەورەترین تاوانی دژ بە مرۆڤایەتیش بێت.

ئەگەر بێدەنگی لەسەر شکاندنی کەرامەتی (حەمە ڕەش) بەردەوام بێت، ئەمە دەبێتە گڵۆپی سەوز بۆ هەر توندوتیژی و پێشێلکارییەکی دیکە. شکۆ و کەرامەتی مرۆڤی کورد نابێت بکرێتە قوربانیی بەرژەوەندیی هێزەکان؛ ئەوەی بەرامبەر ئەو هاووڵاتییە کرا، برینێکە لە جەستەی تەواوی ئەم کۆمەڵگەیە و بێدەنگبوون لێی، شەریکبوونە لە تاوانەکەدا.

کارزان عزیز عبدالراحمن

پابلۆ کورد؛ ئەو گەنجەی سنوورەکانی میدیای کلاسیکی بەزاند.. نووسینی: کارزان عزیز

لە جیهانی ئەمڕۆدا کە "تیکتۆک" بووەتە گەورەترین شانۆ بۆ نمایشکردنی خود، ناوی "پابلۆ کورد" وەک یەکێک لە کارەکتەرە هەرە پڕباسی نێو ئەم سەکۆیە دەردەکەوێت. ئەو تەنها بەکارهێنەرێکی ئاسایی نییە، بەڵکو نوێنەرایەتی مۆدێلێکی نوێ لە "ناوداریی دیجیتاڵی" دەکات کە لە دەرەوەی چوارچێوەی میدیای کلاسیکی و ڕێسا تەقلیدییەکانی هونەر گەورە بووە.

١. ستایلی جیاواز و دروستکردنی "براند"ی کەسی

پابلۆ کورد توانیویەتی لە ڕێگەی ستایلی دەرکەوتنی (قژ، جلوبەرگ، و نازناوەکەی) جۆرە ناسنامەیەکی بینراو بۆ خۆی دروست بکات. لە جیهانی تیکتۆکدا، "جیاوازی" یەکەمین هەنگاوی سەرکەوتنە. ئەو بە تێکەڵکردنی شێوازێکی مۆدێرن لەگەڵ ڕەفتارە سادە و گەنجانەکانیدا، توانیویەتی سەرنجی نەوەی نوێ ڕابکێشێت کە بەردەوام بەدوای شتی "نوێ و جیاواز"دا دەگەڕێن.

٢. سیمیۆتیکای لایڤ و کارلێکی ڕاستەوخۆ

نهێنیی جەماوەریبوونی پابلۆ کورد لە "لایڤەکانیدایە". ئەو بە

بەشدارییە بەردەوامەکانی لە کێبڕکێ (Matches) و گەیمە ئەلیکترۆنییەکان، پردێکی ڕاستەوخۆی لەگەڵ بینەر دروست کردووە. ئەم کارلێکە ڕاستەوخۆیە (Direct Interaction) وای کردووە هەوادارانی هەست بکەن کە ئەو تەنها "ئەستێرەیەکی سەر شاشە" نییە، بەڵکو هاوڕێیەکی نزیکیانە کە دەتوانن لە هەمان ساتدا قسەی لەگەڵ بکەن و کاردانەوەی هەبێت. ئەمە ئەو خاڵەیە کە میدیای کلاسیک (تەلەفزیۆن و ڕادیۆ) لێی بێبەشن.

٣. گۆڕانی چەمکی ناوبانگ (لە ماناوە بۆ نمایش)

پابلۆ کورد گوزارشتە لە نەوەیەک کە دەیانەوێت لە دەرەوەی دامەزراوە فەرمییەکان خۆیان بناسێنن. ئەو نیشانی دا کە "ناوبانگ" چیتر پەیوەستی بە بڕوانامە یان پشتگیری دەزگایەکی گەورە نییە؛ تەنها مۆبایلێک و ستایلێکی سەرنجڕاکێش بەسە بۆ ئەوەی ببیتە ترێند. ئەمە جێگەی تێڕامانی سۆسیۆلۆژییە؛ چۆن "سادەیی لە قسەکردن" و "گەمە" دەبنە بنەمایەک بۆ دروستکردنی سوپایەک لە شوێنکەوتوو؟

٤. پابلۆ کورد وەک دیاردەیەکی کلتوری

ئەگەرچی ڕەخنەگرانی هونەر و کلتور ڕەنگە ئەم جۆرە ناوبانگە بە "کاتی" یان "سەتحی" بزانن، بەڵام ناتوانرێت نکۆڵی لە بوونی بکرێت. پابلۆ کورد توانیویەتی ببێتە بەشێک لە "کولتوری پۆپ" (Pop Culture) لای گەنجانی کورد. ئەو دەزانێت جەماوەرەکەی چییان دەوێت: کاتبەسەربردن، پێکەنین، و کەمێک لەو هیجانەی کە لە کێبڕکێی لایڤەکاندا هەیە.

٥. بەردەوامی و گونجاندن لەگەڵ گۆڕانکارییەکان

لە ئێستادا، پابلۆ کورد تەنها وەک "ترێندێکی کاتی" نەمایەوە، بەڵکو بە بەردەوامیبوونی لە چالاکییەکانی لە تۆڕی کۆمەڵایەتی تیکتۆک، سەلماندی کە دەزانێت چۆن پارێزگاری لە جەماوەرەکەی بکات. ئەو بەردەوامە لە ئەنجامدانی لایڤە پڕبینەرەکانی و بەکارهێنانی تایبەتمەندییە نوێیەکانی سەکۆکە بۆ زیاتر نزیکبوونەوە لەو ژینگەیەی کە تێیدا گەورە بووە. ئەم بەردەوامییە نیشانەی ئەوەیە کە پابلۆ کورد تێگەیشتنێکی باشی بۆ "ئەلگۆریتم"ەکانی تیکتۆک و دەروونناسیی بینەری کورد هەیە، ئەمەش وای کردووە پێگەی خۆی وەک یەکێک لە کارەکتەرە کاریگەرەکان (Influencers) بپارێزێت.

کۆتایی:

پابلۆ کورد تەنها چیرۆکی سەرکەوتنی گەنجێک نییە لە تیکتۆک، بەڵکو پەنجەرەیەکە بۆ بینینی داهاتووی میدیا. داهاتوویەک کە تێیدا

“کارەکتەر” و “نمایش” ڕۆڵی سەرەکی دەگێڕن و سنوورەکانی نێوان ناسراو و بینەر تادێت کاڵتر دەبنەوە.

نووسینی: کارزان عزیز / قوتابی زانکۆ

جەستەی غەزاڵ لەنێوان درۆنی جەنگ و دۆگمای ئایندا؛ کایەی پزیشکی وەک سەنگەر.. کارزان عزیز عبدالراحمن

پێشەکی

ئەگەر کەرتی تەندروستی لە جیهانی مۆدێرندا وەک پیرۆزترین کایەی مرۆیی سەیر بکرێت، ئەوا لە کوردستاندا ئەم کایەیە بووەتە یەکێک لە قێزەونترین مەیدانەکانی چەوساندنەوە و بازرگانی بە ژیانی خەڵکەوە. ئەو کارەساتەی دەرھەق بە غەزاڵی پێشمەرگە کرا، تەنها هەڵەیەکی کارگێڕی نەبوو، بەڵکو پەردەی لەسەر ڕووی ڕاستی□قینەی سیستەمێک لادا کە تێیدا لایەنی مرۆیی لەنێوان دوو بەرداشی مەترسیداردا ورد دەکرێت: چەتەیی گیرفانبڕین و ڕقی ئایدۆلۆژی.

بایۆپۆلەتیک و “ژیانی ڕووت”

لێرەدا پێویستە ئاماژە بە چەمکی (Bare Life) یان “ژیانی ڕووت” بکەین کە فەیلەسوف (جۆرجیۆ ئەگامبێن) وەک تیۆری□کی سیاسی باسی دەکات. غەزاڵ لە ساتەوەختی برینداربوونی و ڕەتکردنەوەی لە لایەن نەخۆشخانەوە، لە “هاووڵاتییەکی خاوەن ماف”ەوە گۆڕدرا بۆ جەستەیەک کە هیچ یاسایەک نایپارێزێت. کاتێک نەخۆشخانە دەبێتە بڕیاردەر لەسەر ئەوەی کێ بژیت و کێ بمرێت لەسەر بنەمای ئینتیما و ئایدۆلۆژیا، ئیتر ئێمە لەبەردەم دامەزراوەیەکی تەندروستیدا نین، بەڵکو لەبەردەم دادگایەکی سۆڤێرانەی سیاسی و ئایدۆلۆژیداین کە “سزای لەسێدارەدان” بەسەر بریندارەکاندا دەسەپێنێت.

هاوپەیمانیی سەرمایەداریی چەتە و ئیسلامی سیاسی

نەخۆشخانە ئەهلییەکانی کوردستان، کە زۆربەیان لەژێر س□رپ□ری حزب و

کۆمپانیا زەبەلاحەکانەوە بەڕێوە دەبرێن، ئیتر لە ناوەندی چارەسەری دەرچوون و بوون بە مۆڵی بازرگانی. لێرەدا مر□ق و□ک نەخۆش سەیر ناکرێت، بەڵکو وەک “کڕیار” مامەڵەی لەگەڵ دەکرێت. هەر لە ساتەوەختی چوونە ژوورەوە، لۆژیکی پزیشکی جێگەی خۆی بۆ لۆژیکی ژمێریاری چۆڵ دەکات.

ئەوەی لە نەخۆشخانەی (بەخشین) بەرامبەر بە غەزاڵ کرا، سەلماندی کە چەتەیی ئابوری تەنها لایەنێکی کێشەکە نییە، بەڵکو لایەنە مەترسیدارەکە ئەوەیە کە ئەم ناوەندانە خەریکن دەبنە “سەنگەری ئایدۆلۆژی”. کاتێک نەخۆشخانەیەک لەسەر بنەمای ئایینی بڕیار لەسەر وەرگرتنی بریندارێک دەدات، سوێندی پزیشکی (Hippocratic Oath) دەگۆڕێت بۆ سوێندی تاوانکاری و تۆڵەکردنەوەی سیاسی.

تیرۆری دووفاقە: درۆن و دۆگما

غەزاڵ دووجار بووە قوربانی؛ جارێک جەستەی بە ئاگر و ئاسنی درۆنەکان خوێناوی کرا، و جارێکی تریش بە بایکۆتی مرۆیی و پزیشکی لەناو شاردا تیرۆر کرا. وەرنەگرتنی کچە پێشمەرگەیەک تەنها لەبەر ناسنامە فکرییەکەی، جەریمەیەکی ڕێکخراوە. ئەمە ئەو پۆینتەیە کە تێیدا “ئیسلامی سیاسی” و “سەرمایەداریی چەتە” یەکدەگرن هەتا هەر دەنگێکی ئازاد کە لەدەرەوەی زۆنی پیرۆزییەکانی ئەوان بێت، ڕەوانەی گۆڕستانی بکەن. وەرنەگرتنی غەزاڵ، بەردەوامیی هەمان ئەو درۆنە بوو کە جەستەی پێکا؛ یەکەمیان بۆ تێکشکاندنی جەستە و دووەمیان بۆ کوشتنی ئومێدی ئازادی.

ئەنجامگیری

ئەم فاجیعەیە دەبێت ببێتە زەنگێکی مەترسی بۆ ویژدانی گشتی. بێدەنگی لەسەر ئەم ڕەفتارە فاشیستییانەی کەرتی تەندروستی، ڕێگەخۆشکردنە بۆ ئەوەی لە داهاتوودا هەر یەکێک لە ئێمە لەسەر بیروڕاکانمان لەبەردەم دەرگای نەخۆشخانەکاندا جێبهێڵرێین. پێویستە کایەی پزیشکی لە هەژموونی حزب و ئایین دابماڵرێت، ئەگەرنا “مر□ق” ل□م وڵاتەدا تەنها دەبێتە ژمارەیەکی بێبایەخ لە دەفتەری ژمێریاریی کۆمپانیاکان و گیرفانی دۆگماکاندا.

کارزان عزیز عبدالراحمن / خوێندکاری زانکۆ

خوێندنەوەیەک بۆ کتێبی – سینۆهە بەرگی یەکەم.. کارزان عەزیز

ئاوێنەی نیل لە شەقامەکانی کوردستاندا.

ڕوونکردنەوەی ناونیشان

مەبەست لە "ئاوێنەی نیل" ئەوەیە کە ڕۆمانی سینۆهە، کە لە کەنارەکانی ڕووباری نیلەوە سەرچاوەی گرتووە، وەک ئاوێنەیەک وایە. کاتێک سەیری ڕووداوەکانی ٣٠٠٠ ساڵ پێش ئێستای میسر دەکەین، لە ڕاستیدا سەیری ڕوخساری مرۆڤایەتی دەکەین لە هەموو سەردەمەکاندا.
ئاوێنەکە پێمان دەڵێت کە سروشتی مرۆڤ (تینوێتی بۆ دەسەڵات، ترس لە گۆڕانکاری، و ململانێی ئایدیۆلۆژی) نەگۆڕە.
لە ڕووی سیاسییەوە: وەک چۆن لە میسردا ململانێی "پەرستگای ئامۆن" و "شۆڕشی ئەتۆن" هەبوو، لە شەقامەکانی ئەمڕۆشدا ململانێی نێوان سیستەمی کلاسیک و بیرۆکەی نوێخوازی بەردەوامە.
لە ڕووی کۆمەڵایەتییەوە: ئەو جیاوازییە چینایەتییەی سینۆهە لە میسر دەیبینی، ئێستا لە گەڕەکەکان و بازاڕەکانی کوردستاندا بە ڕوونی هەستی پێ دەکرێت.

ئاوێنەی نیل لە شەقامەکانی کوردستاندا.
بەرگی یەکەمی ڕۆمانی سینۆهە، کە لەلایەن مایکە واڵتاری نووسراوە، تەنها گێڕانەوەی ژیانی پزیشکێک نییە، بەڵکو گەشتێکی قووڵە بۆ ناو ناخی مرۆڤ و هەڵکشان و دابەزینی شارستانییەتەکان. ئەم بەرگە بناغەی هەموو ئەو ڕووداوانە دادەڕێژێت کە دواتر سینۆهە و میسر دەگۆڕێن.

لێرەدا خوێندنەوەیەکی گشتی بۆ ناوەڕۆک و ڕەهەندەکانی بەرگی یەکەم دەخەینە ڕوو:
١. سەرەتا و نامۆیی (منداڵێ ناو سەبەتەکە)
چیرۆکەکە بە دۆزینەوەی سینۆهە لە ناو سەبەتەیەکدا لەسەر ڕووباری نیل دەست پێدەکات. ئەم سەرەتایە ئاماژەیەکی ڕەمزییە بۆ "نامۆیی"؛ سینۆهە لە بنەڕەتەوە نازانێت کێیە و خەڵکی کوێیە. ئەم نادیارییەی ڕەچەڵەک، وای لێدەکات لە تەواوی ژیانیدا وەک "چاودێرێک" بمێنێتەوە نەک وەک کەسێکی سەر بە چینێکی دیاریکراو.

٢. فێربوون و نادادی کۆمەڵایەتی

سینەهە لە لای باوکی (سەنعەت) فێری پزیشکی دەبێت. لەم بەرگەدا، ئەم جیاوازییە چینایەتییە تەقینەرەکانی میسر دەبینین. سینەهە دەچێتە "ماڵی مردووان" بۆ فێربوونی توێکاری، لەوێ تێدەگات کە تەنانەت لە مردنیشدا مرۆڤەکان یەکسان نین؛ دەوڵەمەندەکان بە باشترین شێوە مۆمیا دەکرێن و هەژارەکان فڕێ دەدرێنە ناو نیل. ئەم ئەزموونانە یەکەمین چەخماخەی گومان و پرسیار لە ویژدانی سینەهەدا دروست دەکەن.

٣. ئاشنایەتی لەگەڵ دەسەڵات (هۆرەم هەب و ئەخناتەن)

لەم بەرگەدا سینەهە لەگەڵ دوو کارەکتەری سەرەکی ئاشنا دەبێت کە دواتر مێژووی میسر دەگۆڕن:

هۆرەم هەب: سەربازێکی تینووی دەسەڵات و ناوبانگ، کە نوێنەرایەتی "هێزی شمشێر" دەکات.

ئەمینۆفیسی چوارەم (ئەخناتەن): شازادەیەک کە دواتر دەبێتە فیرعەون و دەیەوێت ئایینی یەکتاپەرستی (ئەتەن) بسەپێنێت، کە نوێنەرایەتی "خەیاڵ و ئایدیۆلۆژیا" دەکات. سینەهە لە نێوان عەقڵی ساردی هۆرەم هەب و خەونە مەحاڵەکانی ئەخناتەندا دەمێنێتەوە.

٤. کەوتنی گەورە: تەڵەی "نەفەر نەفەر نەفەر"

یەکێک لە گرنگترین و کاریگەرترین بەشەکانی بەرگی یەکەم، پەیوەندی سینەهەیە لەگەڵ ژنە جوانی فێڵباز "نەفەر نەفەر نەفەر". ئەم ئافرەتە دەبێتە هۆی ئەوەی سینەهە هەموو سەروەت و سامانی باوکی و تەنانەت گۆڕی دایک و باوکیشی بفرۆشێت و لە کۆتاییدا هیچی بۆ نەمێنێتەوە.

پەیامی ئەم بەشە: نیشاندانی لاوازیی مرۆڤە لە بەردەم ئارەزووەکانیدا. سینەهە لێرەدا هەموو شتێک لەدەست دەدات و دەگاتە "سفر"، ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی لە میسر هەڵبێت و گەشتە گەورەکانی بە جیهان دەست پێ بکات.

٥. کارەکتەری "کاپتا": چاوی ڕاستی

کاپتا، کە کۆیلەی سینەهەیە بەڵام لە ڕاستیدا هاوڕێ و ڕاوێژکاریەتی، یەکێکە لە جوانترین کارەکتەرەکان. ئەو نوێنەرایەتی "عەقڵی پراکتیکی" و "بەرژەوەندی" دەکات. کاپتا هەمیشە سینەهە لە خەیاڵە فەلسەفییەکانی دەهێنێتە خوارەوە بۆ ناو واقیع.

خاڵە فەلسەفییەکانی بەرگی یەکەم:

مرۆڤ ناگۆڕێت: نووسەر لەم بەرگەوە دەست پێدەکات بە چەسپاندنی ئەو بیرۆکەیەی کە سروشتی مرۆڤ (چاوچنۆکی، خۆشەویستی، جەنگ، دەسەڵاتخوازی) لە هەموو سەردەمەکاندا وەک یەکە.

بێهودەیی ژیان: سینۆهێ لەم بەرگەدا دەگاتە ئەو بڕوایەی کە هەوڵدانی مرۆڤ بۆ گۆڕینی جیهان زۆرجار بە شکست کۆتایی دێت، وەک چۆن خەونەکانی ئەخناتۆن دەبنە هۆی وێرانی.
پزیشکی وەک ناردن: سینۆهێ دەبینێت کە زانست (پزیشکی) زۆرجار لە خزمەت دەسەڵاتدایە نەک خەڵک، ئەمەش دەبێتە کێشەیەکی ویژدانی گەورە بۆی.

قۆناغی گەشەکردن و راگەیاندنی تایبەتمەند.. کارزان عزیز

ئەگەر بەشێوەیەکی گشتی راگەیاندن بریتیی بێت لە گواستنەوەی هەواڵ و زانیاری و بیروبۆچوون بۆ جەماوەر، ئەوا راگەیاندنی تایبەتمەند، بریتییە لە گواستنەوەی زانیارییەکان و بیروبۆچوونەکان لە بوارێکی دیاریکراودا بۆ جەماوەرێکی دیاریکراو. بە واتایەکیتر، راگەیاندنی تایبەتمەند، گوزارشتێکی تایبەتە لە بوارێکی زانیاری و رەنگدانەوەی دابەشبوونی کۆمەڵایەتی کۆمەڵگەیە.
لە ئێستادا بەهۆی پێشکەوتنەکانی تەکنەلۆژیا و زانستی نوێ و فراوانبوونی پانتایی زانیاریی لە تەواوی بوارەکانی ژیاندا، هەروەها دابەشبوونی بوارەکان بۆ بەشی وردتر و بوونی خواستەکان لەسەر زیاتر وردی لە بابەتەکان، تایبەتمەندبوونی کردووەتە پێویستیی قۆناغەکە بە تایبەت لەراگەیاندندا.
راگەیاندنی تایبەتمەند بۆچی؟
فراوانبوونی بازنە رۆشنبیرییەکان و زیاتربوونی پانتایی زانست و کرانەوە بەردەوامەکانی کۆمەڵگە جیاوازەکان بە رووی بوارە جۆراوجۆرەکانی زانیاریدا، شارەزابوونی کۆمەڵگەی بەدواداهات لە زانست و زانیارییە گشتییەکاندا، ئێستا بەهۆی بوونی هۆکارە زۆر و زەوەندەکانی گەیاندنی زانیاریی، هەموو تاکێکی کۆمەڵگە پڕە لە زانیاریی جۆراوجۆر، بە جۆرێک وایلێهاتووە وەرگر بە هەموو زانیارییەک رەزامەند نابێت و خواستی زانیاریی زیاتر و وردتر دەکات.
وەرگری ئێستا بایەخ بەتایبەتمەندیی دەدات، سەرقاڵبوونی تاکەکان و جەنجاڵبوونی ژیان وایکردووە بابەتە گشتی و درێژدادڕەکان خواستیان

لەسەر کەم بێتەوە، جەختکردنەوە لە بوارێکی دیارکراودا و وردبوونەوە لەوبوارەدا خواستی زیاتر لەسەربووە و راگەیاندنی تایبەتمەندی بەرهەمهێناوە.

تایبەتمەندیی راگەیاندنی تایبەتمەند

سەرباری ئەوەی راگەیاندنی تایبەتمەند، تایبەتمەندیی راگەیاندنی گشتی هەیە، لە هەمان کاتیشدا چەند تایبەتمەندییەکی تایبەت بەخۆی هەیە، لەوانە: راگەیاندنی تایبەتمەند بە جۆرێکی وردی راگەیاندن دادەنرێت، چونکە زانیاریی ورد و تایبەت پێشکەش بە وەرگرەکانی دەکات، لەگۆشەنیگای جیاوازەوە رەهەندەکانی ئەو بابەتە شی دەکاتەوە و دەچێتە قوڵاییەوە، ئەمەش وادەکات جەماوەرێکی زیاتری لەدەور کۆ ببێتەوە، مینبەرێك بێت بۆ کۆکردنەوەی زۆرترین هزر و بیرە جیاوازەکان، کاتێکیش بیروهزرەکان گەشە دەکەن دەبنە هۆی بەرهەمهێنانی کۆ زانیاریی و داهێنان، دواتریش پانتایی نەزانین بەرتەسك دەبێتەوە و کۆمەڵگە لە قۆناغی تینوێتی زانینەوە بە قۆناغی گەشەکردن دەگوازێتەوە، کۆمەڵگەش قۆناغی گەشەکردنی کلاسیك جێدەهێڵێت و بەرەو قۆناغی پێشکەوتن هەنگاودەنێت و پەیدابوونی پسپۆڕی لەسەرجەم بوارەکان دێتە ئاراوە.

وەرگری راگەیاندنی تایبەتمەند

وەرگری راگەیاندنی تایبەتمەند دەکرێت وەرگرێکی گشتی بێت، لە هەمان کاتدا راگەیاندنی تایبەتمەند لەهەر بوارێکی دیاریکراودا وەرگری تایبەت بەخۆی هەیە، کۆمەڵێ وەرگرێکی دیاریکراون لەناو وەرگری گشتیدا بایەخ بە بوارێکی تایبەت دەدەن، بۆ نموونە هەروەك مەرج نییە هەموو کەسێك وەرگری بواری وەرزشیی بێت، بەڵام وەرگری بابەتی وەرزش تایبەتمەندن بە بوارەکەوە، بایەخ بە وەرزش دەدەن و رەنگە بابەتی ئەدەبیاتیان بە گرنگ نەبێت، یان بە پێچەوانەوە.

دەتوانین بڵێین وەرگری تایبەتمەند، کۆمەڵێ کەسانێکن لە پانتاییەکی تەسکی جوگرافیای وەرگردا، زۆرکات ناسراون لەلایەن دەزگا و دامەزراوەکانی راگەیاندندا کە پەیامیان ئاراستە دەکەن و بابەتەکانیان بۆ تەرخان کردوون، خاوەن باکگراوندێکی بەرزی زانیارین لە بوارەکەیاندا، رەخنەگرێکی باشن و بە زانیاریی کەم و رووکەش رازی نابن، دەزگای راگەیاندن ناچار دەکەن لە قوڵاییدا هەوڵی کارکردن بدەن.

ماوەتەوە بڵێین، لەم رۆژگارەدا کە کاری راگەیاندن جۆرێکیتری جیاوازی لە قۆناغەکانی پێش خۆی بەخۆوە بینیوە، پانتایی زانین رۆژ بە رۆژ لە فراوانبووندایە، دامەزراوەکانی راگەیاندن بۆ ئەوەی جێی خۆیان لای وەرگر بکەنەوە، پێویستە زیاتر بچنە قوڵایی بابەتەکانەوە و وردتر کار بکەن، بە جۆرێك ببنە جێی بایەخی وەرگر، بە تایبەت

راگەیاندنی تایبەتمەند، هەروەها پێویستە رەچاوی داب و نەریتە کۆمەڵایەتییە باوەکانی کۆمەڵگە بکەن و نەبێتە هۆکاری لەبەریەك هەڵوەشاندنەوەی خێزان و تێکدانی بەها کۆمەڵایەتییەکان، هەروەها پابەندبن بەبنەماکانی بەهای راگەیاندنەوە و بەرپرسیارانە و بێ لایەنانە و راستگ□یانە مامەڵە بکەن، چونکە وەرگر لە ئاستێکی بەرزی زانیارییدایە و بە ئاسانی ناکەوێتە ژێر کاریگەریی پەیامە میدیاییەکانەوە، لەکاتێکدا ئێستا ژمارەی دامەزراوە میدیاییەکان لەهەڵکشاندان و هەروەها شەپۆلی تەکنەلۆژیا و میدیای نوێ وایکردووە وەرگرێکی دوو جەمسەر دروست ببێت.

کاریگەری ڕاگەیاندن لەسەرتاك وکۆمەڵگە بەگشتی.. کارزان عزیز عەبدولرەحمان

ڕاگەیاندن چیە :ڕاگەیاندن بریتیە لە بڵاوکردنەوەی هەواڵ و زانیاری ڕست و دروست بەئامانجی هۆشیارکردنی تاکەکانی کۆمەڵگە و ئاگادارکردنەوەیان لە ڕووداوەکانە دەوروبەریان . ڕگەیاندن بەگشتی دوو ڕۆڵ وئامانجی سەرەکی هەیە لەنێوان هەرکۆمەڵگەیەك ، یەکەم ڕۆڵی هۆشیارکردنەوە و ڕۆشنبیرکردنی تاك ئامانج لێی بنیاتنانی تاك و دروستبوونی کۆمەڵگەیەکی هۆشیار و تەندروستە ، دووهەمین ڕۆڵی هەڵخەڵتاندنی تاك و چەواشەکاری ڕاگشتی وە ئامانج لێی لەناوچوونی تاك و داڕمانی کۆمەڵگەیەکی ناتەندروست ، لێرەوە تیشك دەخەمە سەر ئەو دوو جیاوازیەی تەندرست و ناتەندروستیەی ڕگەیاندن.
ڕاگەیاندنی تەندروست بریتیە لەو ڕاگەیاندنەی کەپەنجەدەخاتەسەر تێکڕایی گیروگرفتەکانی کۆمەڵگا ، وە بەدواداچوون بۆگیرگرفتەکان دەکات کە بەرۆکی بەتاکی کۆمەڵگە دەگرێت لەنێویشیانەوە سێکتەرەکانی حکومڕانی و کۆی گشتی سیستەمەکانی کارگێڕی وڵات ، هۆکارەکانی سەرهەڵدان و زۆربوونی کێشەو گیرو گرفت و تاوانەکان دەخاتەڕوو بۆلایەنی پەیوەندیدار ، دواتر هەرلە ڕێگای ڕاگەیاندنەوە چارەسەریەکان بەشێوەیەکی زانستی پێشکەش دەکات بۆ ئەوەی لایەنی پەیوەست و پەیوەندیدارە بە پەلە بەدەم کێشەکان بچن و چارەسەری

گونجاو بۆ تێكڕای كێشەكان بدۆزنەوە و دۆخەكە تاڕادەیەك كۆنترۆڵ بكەن ، بۆ نەهێشتنی كێشەو گرفت و تاوانەكان بە كورتی ڕاگەیاندنی تەندروست دەبێت دەرمان بێت بۆ نەخۆشییەكانی كۆمەڵگا ، ڕاگەیاندنی تەندروست وڵات بەرەو پێشكەوتن و گەشەسەندن دەبات لەهەموو ڕوویەكەوە ، وەهەروەها ڕاگەیاندنی تەندروست هەوڵێكە بۆ تێگەیشتن بەشێوەیەكی تەندروست .

ڕاگەیاندنی ناتەندروست ڕێك پێچەوانەی ڕاگەیاندنی تەندروست ، هەمیشەدەیەوێت كێشە بۆ كۆمەڵگا و سیسەمی گشتی حكومڕانی دروست بكات ، بگرە لە دروستكردنی پڕوپاگەندە و هەڵخەڵەتاندن و سەر گەرمكردنی تاك بە شتی لاوەكی و بێ سوود بۆ مرۆڤ و مرۆڤایەتی وە چەواشەكردنی ڕایگشتی ، ڕاگەیاندنی ناتەندروست هەمیشە دەگەڕێت بۆ كەم و كورتییەكان و خاڵە لاوازەكان، دواتر زەقكردنەوە و گەورەكردن زیاتر لە قەبارەی خۆی نیشاندەدات ، بۆ ئەوەی تاك و ڕایگشتی بەلاڕێدابات ، بەكورتیەكەی ڕاگەیاندنی ناتەندروست نەخۆشییە بۆ كۆمەڵگا ، ڕێگرە لە بەرەو پێشچوون و گەشەسەندنی وڵات لەگشت سێكتەرەكان . هەروەكو جۆزیف گۆبلز بەرپرسی پڕوپاگەندەی نازیەكان كەدەڵێ ڕاگەیاندنێكی بێ وژدانم پێ بدە ، میلەتێكی ناوشیاریت پێ دەدەم . وە لەكۆتاییدا دەڵێم ڕاگەیاندنی تەندروست و دەوڵەمەند ، وە ڕاگەیاندنی تەندروست یەكسانە بەكۆمەڵگایەكی ناتەندروست و هەژار .

كاتێك میدیا وەكو زانستێكی نوێ لەكۆتای سەدەی 18 و سەرەتای سەدەی 19 سەری هەڵدا، تیۆرە میدیاییەكان وایان لەقەڵەمدەدا كەهۆیەكانی ڕاگەیاندن دەوری كاریگەریان لەسەر ڕاگشتی هەیە و ڕاو بۆچوونە زانستییەكانیش باسی ئەم تیۆرە و ئاڕاستەمیدیاییانەیان دەكرد ، یەكەم تیۆری ڕۆژنامەگەری زانای كۆمەڵناسی ئەمەریكایی هارۆڵد دویت لاسویل ئەنجامیدا ، ئەویش توێژینەوە لەسەرجەماوەرو كاریگەری ڕاگەیاندن لەمیانەی جەنگی یەكەمی جیهانی ساڵی 1914 ز بوو ، پاساو بۆ هێزی كاریگەری هۆیەكانی ڕاگەیاندنیان بۆ ئەوە دەگێڕایەوە كەكۆمەڵگەی ئەمەریكایی لەو ژینگە گوندنیشینیەی كەتیایدا دەژیاهاتە دەرێ و كاتێك باهۆزی گۆڕانكاری هەڵكردگەلی ئەمەریكا ڕووی لە شارەكان كرد و دەستكرد بەكاركردن و لە گوندەنیشینان وپەیوەندی كۆمەڵایەتییەكان دابڕاوخۆی و عەقڵی خۆی ڕادەستی هۆیەكانی ڕاگەیاندن كرد، چونكە میدیا هۆیەك بوو بۆ پەخشكردنی هەواڵ بەڵام كاری ڕاگەیاندن نەك تەنها پەخشكردنی هەواڵ بوو ، بەڵكو كاریگەری لەسەر گەلی ئەمەریكا بڕیارەكانیشیان هەبوو .. مەزنترین بڕیار كە كاریگەری لەسەر بووبێت، ئەوە بوو كەجەماوەری ئەمریكی ڕازینەبوو بەوەی كەسوپای ئەمریكا بەشداری جەنگی یەكەمی

جیهانی بکات و بخرێتە نێو جەنگێکی ماڵ وێرانکەرەوە ،بەڵام دوای ئـــەوەی ڕاگەیانـــدنەکان پەردەیـــان لەســـەر پڕوپاگەنـــدە ودرۆ و هەڵبەستراوەکان لادا و ڕووداوەکانیـان بۆ جەمـاوەر ڕوونکـردەوە ! ئەوا نەك هەرتەنها جەنگیان قبووڵکرد، بەڵکوبە سەدان هەزار ئەمریکایی خۆبەخشانە چوونە ڕیزی سوپاوە و بوون بە سەرباز .

لە ئێستادا میدیای ئەمریکا لە گرنگیدا بە دیمەنەکان و کایگەریان لەسـەرجەماوەر ، ڕکـابەری ڕاگەیانـدنەکانی دیکەجیهـانی دەکـات ، بۆنموونە ڕووداوەکەی 11 سپتەمبەرو جەنگی ئەفغانستان و ئێراق.

تاچەند میدیا بۆتە پرد لەنێوان دەسەڵات و خەڵکدا ؟ پێش هەموو شتێك دەبێ ئەم داکەوتە واقعە بزانین کە ڕاگەیاندن لە هەرێمی کوردستان دابەشبووە بۆ ڕاگەیاندنی فرەیی ، ئەگەر بپرسین ئایا هیچ کامێکیان توانیویانە هەڵگری ئەم پەیامە دروستە بن کەمیدیاوەکو ئەمانەت لە خۆی بگرێت و ڕەچاوی بکات ؟ یان ئایا میدیا ئازادمان هەیە ؟ هەموویان یەك ئامانجیان هەیە ، ئەویش چەواشەکاری جەماوەرە ، هەریەکەیان بەو ئامانجەی کە خۆی دەیەوێت و بەرژەوەندی خۆی تیادا دەبینێتەوە ، چاك بۆ خۆی دەبیژێت و خراپیش بۆ بەرامبەرەکەی دەبێژێت.

میدیای ئازادیش بێجگە لەناوەکەی ئەوا هیچی دیکە ئازاد نیە، هەموو ئەمانە بوونەتە هۆی دروستکردنی بێ متمانەیی و جەماوەریان تووشی سەرسوڕمانکردووە، نازانێ بڕوابەکێ و بەکامیان بکات، بۆیە میدیا نەك نەبۆتە پرد لە نێوان دەسوڵات و خەڵك ، بەڵکو هەوڵیداوە درزەکـان فراوانتربکـات و برینەکـان قـووڵتر بکـات و لەچارەسـەر دووریان بخاتەوە . بێگومان دوا ڕاپەڕینە مەزنەکەی 1991 بەدواوە کەشێکی ئازاد بۆگشت لایەك هاتۆتە ئاراوە، بەتایبەت بۆ میدیا ، بەڵام میدیا نەیتوانیوە ئەو دەرفەتە بقۆزێتەوە و لە نێوان دەسەڵات و خەڵکدا ببێتە ناوبژیوانێکی دادپەروەر . میدیای کوردی نەیتوانیوە لەئاڕاستەکردنی جەماوەردا ئەو میدیایەی ئەمریکا بێت کەلە جەنگی یەکەمی جیهانی و 11 سپتەمبەردا کاریگەریان هەبووە.

میدیای کوردی نەیتوانیوە بە مشێوەیە هانی جەماوەر و تاکی کورد بدات تا ببێتە خۆبەخش بۆ ڕزگارکردنی ناوچە دابڕاوەکان و هەستی نەتەوەیی و نشتمانی لای تاکی کوردی بورووژێنێت و دەسەڵات ملکەچی دادپەروەری بکات، نەهاتووە ئیش لەسەر ئەو کەسانەبکات کەبەرپرسن و لە دەسەڵاتدان ، تاوەکو ڕامیانبکات و زەنگی هۆشیارکردنەوە یان بەگوێـدا بزرنگێنێتـەوە ، بەچـاك بڵێ چـاك و بـە بڤـەبڵێ بڤـە . نەهاتووە ئەرك و مافی هەریەك لەتاکی دەسەڵات و تاکی کۆمەڵ ڕوونبکاتەوە وئاڕاستەیان بکات، ڕاگەیاندن تەنهاکاری نیشاندانی شتەناشرینەکـان و خـاڵیکردنەوەی شتەباشەکـان نیـە، بەڵکـوئەرکی

ڕاگەیاندن زۆر لەوە قورسترە کە تێیگەیشتوون ! چونکە بەرپرسە لە ئاڕاستەکردنی کۆمەڵگە .

بۆ کێ دەوترێت مامۆستای سەرکەوتوو؟.. ئامادەکردنی: کارزان عزیز

راپۆرت بۆ بەشی پەروەردەی قوتابخانەکان

١ـ گونجاندن :
لەم سەردەمی نوێ و سەدەی دیجیتاڵەدا مامۆستایان پێویستە نەرم بن و وە بتوانن خۆیان بگونجێنن لەگەڵ هەر شتێک کە بێتە ڕێیان، تەکنەلۆجیای نوێ ڕۆژانە لە گەشەی زیاتردایە کە دەتوانێت ڕێگەی فێربوونی فێرخوازان و ڕێگەی فێرکردنی مامۆستا بگۆڕێت. توانای خۆ گونجاندن بەهرەیەکە کە پێویستە هەموو مامۆستایەک هەیبێت و بتوانێت خۆی بگونجێنێت لەگەڵ شێوازی فێربوونی فێرخوازان و شێوازی هەڵسوکەوتیان.
٢ـ باوەڕ بە خۆ بوون :
پێویستە هەموو مامۆستایەک باوەڕی نەک هەر بە خۆی بەڵکو بە فێرخوازەکانیشی هەبێت، ئەو کەسەی کە باوەڕی بە خۆی هەیە ئەبێتە هۆی ئەوەی کەسانی دەوروبەریشی باوەڕیان بە خۆیان هەبێت، وە باوەڕ بە خۆ بوونی مامۆستا کاریگەری زۆر ئەبێت و یارمەتی فێرخوازان ئەدات ببنە کەسی باشتر.
٣ـ پەیوەندی (گفتوگۆ) :
پێویستە مامۆستا بتوانێت نەک هەر لەگەڵ فێرخوازان بەڵکو لەگەڵ دایک و باوکیشیان پەیوەندی هەبێت و گفتوگۆ بکات. وە مامۆستا هەموو ڕۆژێکی لەگەڵ فێرخوازان بەسەر دەبات بۆیە پێویستە ڕوون و گشتگیر بێت بۆ ئەوەی ئامانجەکەی بەدەستبهێنێت.
٤ـ بوون بە کۆمەڵێک :
کۆمەڵێک مامۆستا دەتوانن ببن بە تیمێک و بە کۆمەڵ کار بکەن، کاتێک بە کۆمەڵ کاردەکەن، هەلێکی زیاتر دەدەن بە فێرخوازان بۆ

ئەوەی باشتر فێر ببن و کاتێکی خۆشیان هەبێت. هەروەها هەبوونی پەیوەندی لەگەڵ مامۆستایانی تردا لە ڕێگەی ئینتەرنێتەوە هۆکارێکی ترە بۆ سەرکەوتن.

٥ـ بەردەوامبوونی فێربوون :

فێرکردن پرۆسەیەکی فێربوونە بە درێژایی تەمەن. لە کاتێکدا کە مامۆستاشیت هەمیشە شتێک هەیە بۆ ئەوەی فێری ببیت. دونیا بەردەوام لە گۆڕانکاریدایە، لەگەڵیدا بەرنامە و تەکنەلۆجیای پەروەردەیی، بۆیە ئەوە تۆیت کە ئەبێت بەردەوامبیت لەگەڵیدا. ئەو مامۆستایەی کە هەمیشە ئامادەیە چەند میلێک زیاتر بڕوات بۆ فێربوون هەمیشە دەبێتە مامۆستایەکی کاریگەر و سەرکەوتوو.

٦ـ بیرفراوان :

کاریگەرترین هۆکاری مامۆستا کە بەکاری بهێنێت بیرکردنەوەیەتی. مامۆستایان پێویستە داهێنەربن و بیر لە ڕێگەی تایبەت بکەنەوە بۆ ئەوەی بەردەوام فێرخوازان ڕاکێشن بۆ ئەو بابەتەی کە فێریان دەکەن. وە پێویستە مامۆستایان ڕێگەی وا بدۆزنەوە کە فێرخوازان کاتێکی خۆش ببەنە سەر لەگەڵ ئەو وانەیەدا و لایان خۆشەویست بێت.

٧ـ ڕابەریکردن(سەرکردایەتی) :

مامۆستای کاریگەر پێویستە ئامۆژگاریکاربێت و بزانێت ڕابەری فێرخوازانی بکات بەو ئاڕاستەی دروست. مامۆستا نمونەیەکی باشە بۆ فێرخوازان و ڕابەریان دەکات بەرەو سەرکەوتن.

٨ـ ڕێکخراوەیی :

مامۆستای سەرکەوتوو توانای خۆ ڕێکخستن و خۆ ئامادەکردنی هەیە بۆ شتە نەزانراوەکان ، ئەوان هەمیشە ئامادەن بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی هەرشتێک کە فڕێدرێتە بەردەمیان. لێکۆڵینەوە سەلماندوویەتی کە مامۆستای ڕێکخراو دەبێتە هۆی دروستبوونی ژینگەیەکی کارگەرتر بۆ فێربوون.

٩ـ نوێگەر :

مامۆستای سەرکەوتوو ئامادەیە بۆ تاقیکردنەوەی شتە نوێیەکان، بۆ نمونە وەکو بەرنامەی پەروەردەیی و ئامێری ئەلیکترۆنی، نوێگەری تەنها تاقیکردنەوەی شتە نوێیەکان نیە بەڵکو پرسیارکردنە لە فێرخوازان و دروستکردنی پەیوەندیەکی ڕاستەقینەو چاندنی تۆوی داهێنەربوونە، هەروەها وا دەکات لە فێرخوازان خەونی گەورەیان هەبێت و فێری پێکەوە کارکردن و یارمەتیدانی یەکتریان دەکات.

١٠ـ دڵسۆزی :

دڵسۆزبوون بۆ کارەکەت هۆکارێکی تری فێرکردنە. پێویستە فێرخوازان هەستی پێ بکەن و ببینن کە مامۆستاکانیان دڵسۆزن و خۆیان تەرخان

کردووە بە فێرکردنیان.

١١ـ توانای بەڕێوەبردنی ناوبانگی ئۆنلاین :

بەهرەی فێرکردن لەم سەدە مۆدێرنەدا بەتەواوی نوێیە، لەم سەدەی دیجیتاڵیەدا ئەگەر هەمووش نەبێت زۆرینەی مامۆستایان ئۆنلاینن،(واتە ناوبانگێکی ئۆنلاینیان هەیە). پێویستە مامۆستایان بزانن چۆن ناوبانگی ئونلاینیان بەڕێوەدەبەن و دەیپارێزن و تۆڕەکۆمەڵایەتییەکان چۆن بەکاردەهێنن و ئایا باشە بۆ ئەوان.

١٢ـ توانای بەچێژکردن :

مامۆستای سەرکەوتوو ئەزانێت چۆن ڕێگەی بەچێژکردنی وانەکەی بدۆزێتەوە. لەم سەدە دیجیتاڵیەدا گرنگە کە ئەو مادە و سەرچاوانە بدۆزیتەوە کە سەرنجی فێرخواز ڕادەکێشێت بۆ وانەکە. وە پێویستە سەرنجڕاکێش بوونی وانەکە بۆ فێرخوازان بەردەوام بپارێزیت.

١٣ـ تێگەشتن لە تەکنەلۆجیا :

تەکنەلۆجیا بە خێرایی گەشە دەکات، مامۆستای سەرکەوتوو نەک هەر لە تەکنەلۆجیای نوێ تێدەگات بەڵکو دەزانێت کام تەکنەلۆجیا و کام تۆڕی کۆمەڵایەتی بۆ فێرخوازانی دروستە و چۆن بەکاری بهێنن. ئەوە پرسەیەکە کاتی زۆری دەوێت بەڵام کاریگەری زۆریشی دەبێت لەسەر فێرخوازان.

١٤ـ چاوەڕوانی گەورە :

مامۆستای سەرکەوتوو چاوەڕوانی گەورەی هەیە بەرامبەر هەموو فێرخوازەکانی، ئەمە سەرەڕای بەرەنگاربوونەوەو ڕاستی ، بەو واتەیە نا کە چاوەڕوانی هەمان ئاست و هەمان پلە لە هەموو فێرخوازان وەک یەک بکرێت، بەڵکو ڕەچاوی ئەوە ئەکات کە هەر فێرخوازێک توانای چی هەیە و یارمەتیان ئەدات.

١٥ـ توانای بەهێزکردن :

مامۆستای سەرکەوتوو توانای بەهێزکردنی فێرخوازەکانی هەیە، دەتوانێت وایان لێ بکات ڕەخنەگرانە بیربکەنەوە، داهێنەربن، نوێگەربن، خۆیان بگونجێنن، ئارام بن ، نەرم بن. بەجۆرێک بەهێزیان دەکات بتوانن کێشەکانیان چارەسەربکەن، یەک ڕوو بن ، ئاوێنەی خۆیان بن. هۆکارەکانی سەرکەوتنیان فێر دەکات نەک هەر لە خوێندنگە بەڵکو بۆ هەموو ژیانیان.

ئامادەکردنی: کارزان عزیز قوتابی زانکۆ

سالی ٢٠١٦/٢٠١٧